

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΣΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**«Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ
ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ
ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ»**

«The reading of image in modern children's literature
and the detection of messages»

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΝΙΚΑ

ΑΕΜ: 3555

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΒΑΚΑΛΗ ANNA

**Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ : ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ
ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ**

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΙΑΝΟΥΡΙΟΣ 2021

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
SUMMARY.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
Κεφάλαιο 1^ο: Παιδική Λογοτεχνία- Παραμύθι	
1.1. Ορισμός, Χαρακτηριστικά, Κατηγορίες.....	8
1.2. Συμβολική αξία.....	8
1.3. Παραδοσιακό- Σύγχρονο Παραμύθι.....	10
Κεφάλαιο 2^ο: Εικονογραφημένο Βιβλίο	
2.1. Προσέγγιση όρου: Εικονογραφημένο βιβλίο	12
2.2. Εικονογραφημένο βιβλίο- Ιστορία.....	13
2.3. Εικονογράφηση, Εικόνα και Λόγος.....	15
Κεφάλαιο 3^ο : Σημειωτική Εικόνα	
3.1. Σημειωτική ανάλυση εικόνας	17
3.2. Ανάγνωση Εικόνας.....	19
3.3. Σημειωτική- Κειμενική ανάλυση.....	21
3.4. Μέθοδοι Ανάγνωσης εικόνας.....	22
3.5. Εικόνα και παιδί.....	23
Κεφάλαιο 4^ο : Ερευνητική Διαδικασία	
4.1. Έρευνα- εύρεση.....	25
4.2. Δείγμα Έρευνας.....	25
4.3. Μεθοδολογία.....	26

Κεφάλαιο 5^ο : Μελέτη εικόνων παραμυθιών

5.1. Ανάλυση Εικόνων.....	27
5.2. Αποτελέσματα ανάλυσης εικόνων.....	53
5.3. Επίλογος- Συμπεράσματα.....	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	60
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	62

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία γίνεται λόγος για την ανάγνωση της εικόνας στην σύγχρονη παιδική ηλικία και στην ανίχνευση των μηνυμάτων. Η εικονογράφηση στα παραμύθια έχει πολύ σημαντικό ρόλο στην μαθησιακή διαδικασία των παιδιών αλλά και στην κατανόηση της ιστορίας του κάθε παραμυθιού. Συνεπώς, η εικόνα είναι ένα δυνατό στοιχείο- εργαλείο μέσα σε ένα παιδικό βιβλίο και παρατηρείται εύκολα από τους αναγνώστες και τα παιδιά. Στην συνέχεια θα γίνει έρευνα σε 8 εικονογραφημένα παιδικά παραμύθια από τα Κρατικά Βραβεία, βραχείας λίστας του έτους 2017. Γενικότερα θα αναλυθούν, μελετηθούν οι εικόνες και τα μηνύματα των παραμυθιών. Στην παρούσα εργασία θα επιλεγθούν κάποιες από τις εικόνες αυτές, οι οποίες και θα συμπεριληφθούν παρακάτω. Θα επικεντρωθούμε στα βασικά μέρη της εικόνας αλλά και στα μηνύματα που εκπέμπει. Θα δούμε την σύγχρονη εικονογράφηση σε βάθος δηλαδή όλα τα στοιχεία όπως τα χρώματα, τις φιγούρες, τα σημεία, τις γραμμές και τα σχήματα, τα μηνύματα που λαμβάνει ο κάθε αναγνώστης, αλλά και αυτά που θέλει να περάσει ο ίδιος ο συγγραφέας. Στόχος της εργασίας είναι η παιδαγωγική και σημειωτική ανάλυση της εικόνας στο σύγχρονο παιδικό παραμύθι. Επιπλέον, αφιερώνεται ένα σημαντικό κεφάλαιο, αυτό για τα συμπεράσματα και τα αποτελέσματα της έρευνας της εικονογράφησης των σύγχρονων παραμυθιών. Σκοπός της εργασία είναι μετά την ανάγνωση της, ο αναγνώστης να μπορεί να αναγνωρίσει την αξία της εικόνας μέσα στο κείμενο. Ακόμη, να αναγνωρίσει και να ανιχνεύσει τα μηνύματα που εκπέμπει η εικόνα και να αντιληφθεί τη σημαντικότητα της εικονογράφησης. Συμπερασματικά, για την κατανόηση και αναγνώριση όλων των παραπάνω απαιτείται και δίνεται η σύγκριση της σύγχρονης με την παλαιότερη εικονογράφηση. Κλείνοντας, μέσω της εικονογράφησης θα γνωρίσουμε και τον τρόπο σκέψης του συγγραφέα των παιδικών βιβλίων, παραμυθιών στον σύγχρονο τρόπο σκέψης και αντίληψης.

Λέξεις Κλειδιά: σημειωτική, εικονογράφηση, παραμύθι, μηνύματα.

ABSTRACT

In the present work we talk about the reading of the image in modern childhood and the detection of messages. Illustration in fairy tales has a very important role in the learning process of children but also in understanding the story of each fairy tale. Therefore, the image is a powerful element-tool within a children's book and is easily observed by readers and children. Then there will be research on 8 illustrated children's fairy tales from the State Awards, short list of the year 2017. In general, the images and messages of the fairy tales will be analyzed, studied. In the present work some of these images will be selected, which will be included below. We will focus on the main parts of the image but also on the messages it emits. We will see the modern illustration in depth, all the elements such as colors, figures, dots, lines and shapes, the messages that each reader receives, but also those that the author himself wants to pass. The aim of the work is the pedagogical and semiotic analysis of the image in the modern children's fairy tale. In addition, an important chapter is devoted to the conclusions and results of the research of the illustration of modern fairy tales. The purpose of the work is after reading it, so that the reader can recognize the value of the image in the text. Also, to recognize and detect the messages transmitted by the image and to realize the importance of illustration. In conclusion, for the understanding and recognition of all the above, the comparison of the modern with the older illustration is required and given. In closing, through illustration we will get to know the way of thinking of the author of children's books, fairy tales in the modern way of thinking and perception.

Keywords: fairytales, semiotic, illustration, messages

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πρώτα από όλα θα αναφερθούμε στην σημαντικότητα της εικόνας μέσα στο παραμύθι τόσο για τα παιδιά όσο και για τους ενήλικες. Ο άνθρωπος από τα παλιότερα ακόμα χρόνια για κάθε εικόνα που παρατηρούσε δημιουργούσε μια λέξη. Έτσι, μέσα από την εικόνα τα παιδιά αντιλαμβάνονται την σημαντικότητα της και την άμεση σχέση που έχει με τις λέξεις. Το παιδί να μπορεί να κατανοήσει το βιβλίο μέσω της εικόνας αλλά και να αποκτήσει αισθήματα και ερεθίσματα που προκαλεί και στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του. Άλλωστε, το πρώτο πράγμα που θα προσέξει κάποιος σε ένα παραμύθι είναι οι εικόνες, ένα κείμενο χωρίς αυτές πολλές φορές γίνεται κουραστικό και ανιαρό. Στην εργασία αυτή θα γίνει λόγος για την σημαντικότητα της εικόνας μέσα σε ένα κείμενο. Ακόμη, σημαντικό ρόλο έχει η ανάγνωση της εικόνας μέσα από τα μάτια του συγγραφέα, του αναγνώστη και πιο ειδικά του παιδιού. Με τον τρόπο αυτό της ανάγνωσης της εικόνας θα προκύψουν κάποια βασικά μηνύματα που εκπέμπουν οι εικόνες μέσα σε ένα παραμύθι. Τα μηνύματα αυτά που περνούν προς τα έξω αποτελούν και την σημαντικότητα της κάθε εικόνας. Επίσης αποτελεί ενδιαφέρον η έρευνα για την σύγκριση των μηνυμάτων που εκπέμπουν τα παραδοσιακά σε αντίθεση με τα σύγχρονα παραμύθια. Καθώς και η επιλογή των παραμυθιών είναι συγκεκριμένη. Θα επιλεγθούν 8 παραμύθια εικονογραφημένα τα οποία ανήκουν στα κρατικά βραβεία. Στόχος της εργασίας είναι η ανάγνωση των εικόνων και η ανίχνευση μηνυμάτων των σύγχρονων παραμυθιών. Ο σκοπός είναι η κατανόηση του πόσο σημαντική είναι η παρουσία της εικόνας σε ένα κείμενο και πιο ειδικά στο παιδικό παραμύθι. Τέλος, μέσω της ανάλυσης των παραμυθιών θα δούμε και την διαφορετική εικονογράφηση που έχουν τα σύγχρονα με τα παραδοσιακά παραμύθια.

Η εργασία δομείται ως εξής: αρχικά αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο, εστιάζοντας στο ζήτημα της παρατήρησης και ανάγνωσης της εικόνας μέσα στο παραμύθι και τον ρόλο που αυτή έχει. Το δεύτερο ζήτημα της ανίχνευσης και αναγνώρισης των μηνυμάτων που δεχόμαστε τόσο εμείς οι αναγνώστες όσο και τα παιδιά αλλά και ειδικότερα τα μηνύματα που δίνει ο ίδιος ο συγγραφέας. Επομένως, στο 1^ο κεφάλαιο θα γίνει λόγος για την Παιδική Λογοτεχνία γενικότερα. Στο κεφάλαιο αυτό, αρχικά θα μιλήσουμε για τον

ορισμό του παραμυθιού, τα είδη. Επιπλέον, για την αξία τόσο του παραδοσιακού όσο και του σύγχρονου παραμυθιού. Το 2^ο κεφάλαιο με λίγα λόγια αφορά το εικονογραφημένο βιβλίο. Πιο συγκεκριμένα ορισμούς που αφορούν την εικονογράφηση και την σχέση εικόνας και κειμένου. Ακόμη, αναφέρεται και η ιστορία του εικονογραφημένου βιβλίου. Οι συγγραφείς με τα χρόνια αλλάζουν τον τρόπο σκέψης και έκφρασης, αυτό φαίνεται και στην εικονογράφηση. Συνεπώς, θα δούμε την σύγχρονη εικονογράφηση πώς αυτή έχει αλλάξει χρώματα, σύμβολα, σημεία αλλά και τα ίδια τα μηνύματα που θέλει να περάσει η εικόνα.

Επόμενο κεφάλαιο το 3^ο που ασχολείται με την ανάγνωση της εικόνας και συγκεκριμένα με την σημειωτική ανάλυση της εικόνας. Θα χωριστούν υπό-κεφάλαια για την ανάγνωση της εικόνας όπως προ αναφέρθηκε, για τις μεθόδους ανάγνωσης της εικόνας και την πορεία της σημειολογικής ανάλυσης. Σαφώς και μέσα στα υπό-κεφάλαια θα αναλυθούν οι όροι και τα σημαντικά στοιχεία της εικόνας και της σημειωτικής ανάλυσης. Τέλος, θα αναφερθεί και η επιρροή που ασκούν οι εικόνες στα παιδιά. Στο 4^ο κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί το σημαντικότερο κομμάτι της εργασίας το οποίο είναι η έρευνα. Η έρευνα μου αφορά τα παραμύθια και συγκεκριμένα τις εικόνες των παραμυθιών και τα μηνύματα που προσφέρουν στα παιδιά. Στην εργασία θα συμπεριληφθούν κάποιες από τις κύριες εικόνες των παραμυθιών. Τέλος, το 5^ο κεφάλαιο αποτελείται από την περιγραφική μελέτη των εικόνων και η ανάλυση τους. Ακόμη συμπεριλαμβάνονται στο κεφάλαιο αυτό τα αποτελέσματα της έρευνας και συνεπώς τα συμπεράσματα της σύγκρισης των εικόνων μέσα από τα παιδικά βιβλία. Κλείνοντας υπάρχει η σχετική βιβλιογραφία και τα παραρτήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

1.ΠΑΡΑΜΥΘΙ

1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ.

Είναι δύσκολο να ορίσεις έναν ορισμό για την έννοια του παραμυθιού, όμως απευθύνονται σε μικρούς και μεγάλους. Τα παραμύθια, παραδοσιακά και λόγια λαμβάνουν χώρα σε ένα μαγικό, υπερφυσικό κόσμο. Από παλαιότερα ένα παραμύθι ξεκινάει με την γνωστή φράση «Μια φορά κι έναν καιρό» όπου θα λέγαμε πως προσδιορίζεται ο χρόνος. Τόσο ο χρόνος όσο και ο χώρος στα παραμύθια είναι πέρα από την εμπειρία του ανθρώπου. Στον κόσμο των παραμυθιών το μαγικό δεν προκαλεί έκπληξη, αφού θεωρείται δεδομένο. Το παραμύθι είναι μια σύντομη, τεχνητή, φανταστική ιστορία ή λαϊκή διήγηση, με έντονο το στοιχείο της αλληγορίας, της υπερβολής και της επανάληψης. Μέσα στα παραμύθια συναντάμε πολλούς και διάφορους πρωταγωνιστές όπως για παράδειγμα ζώα, μάγισσες, δράκους, γίγαντες, παιδιά κ.α. Υπάρχουν διάφορα είδη, όπως τα ιστορικά παραμύθια που είναι βασισμένα σε πραγματικά γεγονότα, τα κοινωνικά παραμύθια με κοινωνικά θέματα, τα συμμετοχικά παραμύθια που δημιουργούνται από τον αφηγητή ή και το παιδί.

Τα παραμύθια χωρίζονται και σε βασικές κατηγορίες, σχετικά με το περιεχόμενό τους. Πρώτα είναι τα μυθικά (μαγικά, εξωτικά) παραμύθια με έντονη φαντασία τα οποία περιλαμβάνουν γίγαντες, δράκους, μάγισσες, νεράιδες, κ.α. Τα διηγηματικά ή κοσμικά, που φέρουν μυθιστορήματα επικεντρωμένα στην ανθρώπινη ζωή. Έπειτα, είναι τα θρησκευτικά ή συναξάρια που εμπνέονται από τους βίους των αγίων. Τέλος, είναι τα σατιρικά ή ευτράπελα παραμύθια που αναφέρονται σε παθήματα και ξεγελάσματα.

1.2. ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΑΞΙΑ

Σύμφωνα με τον Άγγλο συγγραφέα «Τα παραμύθια είναι κάτι παραπάνω από αληθινά, όχι επειδή μας λένε ότι υπάρχουν δράκοι αλλά για να πούνε ότι μπορούν να ηττηθούν οι δράκοι», G.K. Chesterton. Η αξία του παραμυθιού είναι ανεκτίμητη καθώς δεν αποτελεί μόνο την ευχάριστη νότα στα παιδιά αλλά αποτελεί και εργαλείο μάθησης. Τα παραμύθια είναι διαχρονικά

και αποτελούν σύμβολο παγκόσμιο καθώς έχουν και αυτά τη δική τους ιστορική πορεία και εξέλιξη. Σημαντικότερο είναι πως το τέλος των παραμυθιών πάντα κλείνουν ευχάριστα, ελπιδοφόρα και με αισιοδοξία. Καθώς, περνάει σημαντικά κοινωνικά, συμπεριφοριστικά μηνύματα στα παιδιά. Σημαντικό είναι πως μέσα από τα παραμύθια και την αφήγηση μπορούν να συζητηθούν σοβαρά θέματα όπως ο φθόνος, η απώλεια οικογενειακών προσώπων, η ζήλεια ή για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Η μαγεία των παραμυθιών «όχι μόνο δεν αποκρύπτει την πραγματικότητα των κοινωνικών σχέσεων, αλλά την αποκαλύπτει με το να κατονομάζει, να “σκληραίνει” γραμμές» (Jean, 1996). Επιπλέον, φαίνεται πως τα παιδιά ταυτίζονται με χαρακτήρες των παραμυθιών και ταυτόχρονα νιώθουν ικανά. Η ώρα του παραμυθιού στο σχολικό περιβάλλον αποτελεί ευχαρίστηση στα παιδιά. Το παραμύθι καλλιεργεί την αισθητικοκινητική καλλιέργεια του παιδιού. Ένα παραμύθι λειτουργεί πάντα θετικά και πόσο μάλλον στα παιδιά, επιπλέον, εμπλουτίζουν τον ψυχικό τους κόσμο. Τα μέσα αυτά χρησιμοποιούνται καθώς στοχεύουν να περάσουν κάποια μηνύματα στα παιδιά. Όπως να καλλιεργηθούν στάσεις, να αναπτυχθεί ο τρόπος σκέψης, η ευαισθητοποίηση και να οροθετηθούν αβίαστα συμπεριφορές.

Τα παιδιά εξοικειώνονται με έννοιες δυσνόητες για την καθημερινότητα όπως, το κακό στοιχείο. Στα περισσότερα παραμύθια γίνεται λόγος για ηθικές αξίες δηλαδή τι πρέπει να κάνει το παιδί κι τι όχι για παράδειγμα να μην λείει ψέματα αλλά μόνο την αλήθεια. Συνδυαστικά μαθαίνει να ξεχωρίζει το αληθινό από το φανταστικό. Θεωρείται τόσο σημαντικό το παιδικό παραμύθι αφού αποτελεί εκπαιδευτικό και διδακτικό χαρακτήρα μέσα στο σχολείο. Μέσω αυτού εκφράζουν τα δικά τους αισθήματα, συναισθήματα και ανασφάλειες. Παράλληλα έχουν και θεατρικό χαρακτήρα. Σημαντικό είναι πως τα παραμύθια συνδέουν τη νέα γενιά με την παράδοση και δίνουν το αίσθημα αλληλεγγύης, συμπαράστασης και την συμπόρευση του πραγματικού με το φανταστικό. Τέλος, ως ρόλο τα παραμύθια έχουν κυρίως αυτόν της ανακούφισης με ένα ευτυχισμένο και ελπιδοφόρο τέλος.

1.3. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ- ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Το Παραδοσιακό Παραμύθι έχει μεταδοθεί προφορικά από γενιά σε γενιά. Θεωρείται κληρονομιά της ανθρωπότητας καθώς αποτελεί την παράδοση και βασίζεται στον λαϊκό προφορικό λόγο. Παλαιότερα το παραμύθι θεωρούταν ένα μέσο διδασκαλίας για τα παιδιά. Εκτός αυτού αποτελούσε όπως και σήμερα ψυχαγωγικό ρόλο και ήταν σημαντικό για την ευχαρίστηση όπως. Από τον 15^ο αιώνα και έπειτα ξεκίνησε η γραπτή διάδοση του παραμυθιού λόγω και της αρχής της τυπογραφίας. Το λαϊκό παραμύθι μελετάει την ίδια την πραγματικότητα, τον τρόπο σύλληψης της. Συνήθως βασίζονται στο μεταφυσικό σε συνδυασμό με τον άνθρωπο, όπως για παράδειγμα τα μυθικά παραμύθια. Οι προφορικές αυτές αφηγήσεις, τα λαϊκά παραμύθια έχουν δεχτεί μια λογοτεχνική προσαρμογή τους τελευταίους δυο αιώνες, καθώς ξαναγράφονται και διασκευάζονται αρκετές φορές. Το λαϊκό παραμύθι δεν θεωρείται μια στατική δημιουργία, αντίθετα μεταποιείται συνεχώς με την πάροδο του χρόνου και των τοπικών ιδιαιτεροτήτων και αλλαγών. Τα παιδιά αγαπούν το παραμύθι καθώς καθρεφτίζονται τα όνειρα, οι επιθυμίες τους και τα συναισθήματά τους, μπαίνουν τα ίδια μέσα στο παραμύθι και την ιστορία του. Είναι επιτυχία ένα παιδί μετά το τέλος του παραμυθιού να πιστέψει πως και η δική του ιστορία θα έχει το ίδιο καλό τέλος. Το γεγονός αυτό δίνει αισιοδοξία και ελπίδα σε ένα παιδί ώστε να συνεχίσει τον δικό του δρόμο, της ζωής. Τέλος, είναι φανερό πως τα σύγχρονα παραμύθια έχουν ήδη νόημα καθώς στηρίζονται στα λαϊκά, παραδοσιακά παραμύθια.

Η ιστορία αλλάζει τώρα για το σύγχρονο παραμύθι. Οι εποχές είναι πολύ διαφορετικές σε σχέση με το λαϊκό παραμύθι, συνεπώς υπάρχουν διαφορές. Όπως παλαιότερα έτσι και τώρα το παραμύθι λειτουργεί παιδαγωγικά καθώς επιφέρει γνώσεις στα παιδιά. Την σημερινή εποχή τα παιδιά ζούνε στην έξαρση της τεχνολογίας και του καταναλωτισμού με συνέπεια η συναισθηματική αξία του παραμυθιού να μειώνεται με τα χρόνια. Έχει εξελιχθεί το περιεχόμενο και υπάρχει έντονη διαθεματικότητα στα σύγχρονα παραμύθια προσαρμοσμένο στις ανάγκες των παιδιών. Έντονο είναι το φανταστικό στοιχείο και τα παραμύθια με επιστημονική φαντασία, όσα αφορούν το διάστημα και τα κόμικς. Το παραμύθι πλέον προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες και τις εποχές. Γράφεται από συγγραφείς και

παρουσιάζει περισσότερα προσωπικά βιώματα έναντι του λαϊκού παραμυθιού. Το σύγχρονο παραμύθι θίγει προβληματισμούς. Πολλοί υποστηρίζουν πως το λαϊκό παραμύθι έχει ακόμα πρωταγωνιστική θέση, λόγω του πλούσιου υλικού και της παράδοσης. Το παραδοσιακό παραμύθι έχασε πλέον τη συγκινησιακή του φόρτιση στα σημερινά παιδιά (Αυδίκος, 1997: 121-124). Διακρίνεται περισσότερο το ρεαλιστικό στοιχείο εμπνευσμένο από τα προβλήματα της σύγχρονης ζωής. Πολλά κρατούν το κομμάτι της τεχνολογίας και του φυσικού και όχι τόσο το φανταστικό, όπως επίσης έχει το χιουμοριστικό στοιχείο. Η σύγχρονη λογοτεχνία βασίζεται στη σύγχρονη πραγματικότητα. Παρατηρείται πως αποφεύγονται οι ήρωες από το μαγικό κόσμο των παραμυθιών και έρχονται στον πραγματικό κόσμο των ανθρώπων. Υπάρχει η εξέλιξη και η διαφοροποίηση των παραμυθιών με το πέρασμα του χρόνου. Το σύγχρονο παραμύθι επικεντρώνεται σε διάφορα θέματα, όπως τα πολιτισμικά στοιχεία του λαού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΒΙΒΛΙΟ

2.1. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ: ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΒΙΒΛΙΟ

Εικονογραφημένο βιβλίο λέγεται ένα σύνολο εικόνων και άλλων διακοσμητικών στοιχείων μέσα στο κείμενο. Τα εικονογραφημένα βιβλία βασίζονται στο κείμενο και παράλληλα η εικόνα τα εμπλουτίζει. Το εικονογραφημένο βιβλίο δίνει την ευκαιρία στο παιδί να συνδέσει τις δικές του εμπειρίες με το περιεχόμενο του βιβλίου. Τα βιβλία αυτά αναπτύσσουν τον συναισθηματικό κόσμο των παιδιών. Στόχο έχουν να δημιουργούν το κείμενο πιο ελκυστικό και προσιτό στο μάτι του αναγνώστη. Τα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία συνδυάζουν ευφάνταστα την εικόνα σχετικά με το κείμενο. Είναι σημαντικό πως το εικονογραφημένο παιδικό παραμύθι συμβάλλει στη διαπαιδαγώγηση μικρών παιδιών. Αυτό οφείλεται σαφώς και στο εκπαιδευτικό πολλές φορές περιεχόμενο αλλά και στην εικόνα που μέσω αυτής μπορεί το μικρό παιδί να δράσει. Για παράδειγμα μπορεί να φανταστεί, να σκεφτεί δημιουργικά την ιστορία από μόνο του. Επομένως το παιδικό βιβλίο είναι σημαντικό μέρος της ζωής των παιδιών και όχι μόνο. Ένα σωστά εικονογραφημένο βιβλίο μπορεί να εμπνεύσει πολλά παιδιά. Σύμφωνα με τον Μπενέκο(1981), το εικονογραφημένο βιβλίο διακρίνει τρεις κατηγορίες. Πρώτα είναι τα βιβλία με εικόνες στα οποία η εικόνα κατέχει δευτερεύοντα ρόλο, έπειτα εκείνα που οι λέξεις και η εικόνα αποκτούν ισοτιμία. Και τέλος, το εικονογραφημένο βιβλίο μέσω του οποίου το κείμενο εκφράζεται με τις εικόνες και μέσω αυτών.

Η θεματολογία των βιβλίων αυτών συνήθως στηρίζεται στην οικογένεια, σε κοινωνικά ζητήματα όπως η φιλία, ειρήνη, συνύπαρξη, και σε θέματα φυσικά του περιβάλλοντος. Μέσα στο κείμενο υπάρχει πολυτροπικότητα καθώς χρησιμοποιούνται σημειωτικά χαρακτηριστικά για τη μετάδοση μηνυμάτων. Βασικό ρόλο έχουν και οι ήρωες της ιστορίας, οι οποίοι συνήθως είναι τα παιδιά της ηλικίας όπου απευθύνεται το βιβλίο. Βλέπουμε πολύ συχνά και ήρωες με ζώα, αντικείμενα ή και φανταστικές υπάρξεις. Σαφώς και κύριο χαρακτηριστικό έχει ο αφηγητής, καθώς πρέπει να δημιουργήσει μια ευφάνταστη, διηγηματική ιστορία για μικρά παιδιά. Είναι φανερό πως με μια πρώτη ματιά μια εικόνα λειτουργεί διακοσμητικά σε ένα βιβλίο λόγω της

αισθητικής και της ελκυστικότητας που προκαλεί. Εκτός αυτού όμως σε ένα σχολικό βιβλίο έχει ρόλο αφηγηματικό καθώς η απεικόνιση της συμπληρώνει το περιεχόμενο του κειμένου. Άλλες φορές βλέπουμε την εικόνα να έχει ταξινομική λειτουργία όπως για παράδειγμα απεικονίζοντας ταξινομικούς πίνακες. Εκτός του ότι συμπληρώνει ένα κείμενο αρκετές φορές λειτουργεί και επεξηγηματικά σε ορισμένα σημεία του. Ακόμη μέσω της εικόνας βελτιώνεται και η μνήμη καθώς με την απεικόνιση δυσνόητων δεδομένων του κειμένου διευκολύνεται η κατανόηση του (2005). Τέλος, Στα σχολικά βιβλία παρατηρούμε διάφορες μορφές της εικόνας όπως φωτογραφίες, σκίτσα, σχέδια και διαγράμματα. Επομένως μέσα από την εικονογράφηση το κείμενο και η εικόνα αλληλοεπιδρούν και λειτουργούν αποτελεσματικά.

2.2. ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΒΙΒΛΙΟ, ΙΣΤΟΡΙΑ

Όταν μιλάμε για εικονογραφημένα παιδικά βιβλία εννοούμε ένα σύνολο εικόνων οι οποίες με λίγο ή καθόλου κείμενο μπορούν να διαβαστούν μόνο από αυτές. Το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο εμπεριέχει δυο τέχνες, τον λόγο και την ζωγραφική. Είναι σαφές πως η λειτουργία της εικόνας μέσα στο βιβλίο δεν υπάρχει για λόγους διακοσμητικούς αλλά πάντα συμπίπτει και συμπληρώνει ένα κείμενο. Το εικονογραφημένο βιβλίο συσχετίζει την εικόνα με το κείμενο, καθώς παράλληλα με το κείμενο διαβάζεις και την εικόνα. Αυτό που καθορίζει το εικονογραφημένο δεν είναι η ποσότητα αλλά η λειτουργικότητα των εικόνων μέσα στο βιβλίο. Τα Εικονογραφημένα βιβλία παρέχουν πληροφορίες ή αφηγούνται ιστορίες μέσα από μια σειρά πολλαπλών εικόνων που συνδυάζονται με αποσπάσματα κειμένου ή ακόμη χωρίς κείμενο (Perry Nodelman, 1990). Ο Λαμπρινίδης χωρίς να ξεχωρίσει ποιο είναι το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο εντάσσει σε αυτό το είδος, κάθε βιβλίο που έχει εικόνα, στο τέλος όμως παρατηρεί ότι σε κάποια από αυτά «κείμενο και εικόνα βρίσκονται σε ισοδυναμία από πλευρά ποιοτική ή λειτουργική». (1987:34). Υπάρχουν βιβλία αποκλειστικά και μόνο με εικόνες για μικρά παιδιά. Επιπλέον, βιβλία με ίση εικονογράφηση και κείμενο, όπως και με εικόνες που υπάρχουν αραιά μέσα στο βιβλίο. Η εικόνα συνεπώς έχει πρωταγωνιστικό ρόλο για τα μικρά παιδιά, όπου ευχαριστούνται την ιστορία μέσα από μια όμορφη εικόνα. Καλλιεργείται η φαντασία τους και η σκέψη.

Εικονογραφημένες παραστάσεις παρουσιάζονται σε όλη την αρχαιότητα και στους Ελληνιστικούς χρόνους. Στους μεταχριστιανικούς χρόνους παρατηρούμαι μικρογραφίες με εικονιστικές παραστάσεις θρησκευτικού περιεχομένου. Τον 15^ο αιώνα έγινε η ανακάλυψη της τυπογραφίας από τον Γουτεμβέργιο και πρωταγωνίστησε το βιβλίο όπως ειδικότερα στο εικονογραφημένο. Έπειτα τον 17^ο αιώνα έρχονται στο φως οι ξυλογραφίες των μύθων του Αισώπου. Τα πρώτα εικονογραφημένα χειρόγραφα χρονολογούνται στα 3.000 χρόνια π.Χ., στην Αίγυπτο με το βιβλίο των Νεκρών. Το πρώτο εικονογραφημένο περιοδικό εμφανίστηκε στα μισά του 19^{ου} αιώνα και ως θέμα είχε Τα νέα του Λονδίνου. Έπειτα, σημαντικό είναι πως μέσα στον ίδιο αιώνα κυκλοφόρησαν τα σχολικά βιβλία με βασική εικονογράφηση, τα αλφαβητάρια. Από το παρελθόν ακόμα το παιδικό βιβλίο είχε ηθοπλαστικό και διδακτικό χαρακτήρα. Στην Ελλάδα τα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία έως το 1960 παρουσίαζαν δυσανάλογη αντιστοιχία μεταξύ εικόνας και κειμένου, καθώς η εικόνα περιορίζεται έναντι του κειμένου. Στη συνέχεια και το 1970 παρατηρείται η ελάχιστη επίδραση της εικόνας μέσα στο κείμενο. Από αυτή την δεκαετία και έπειτα επικρατεί η τάση απεικόνισης τους φανταστικού ως προς του συμβολικού χώρου των παιδιών. Το εικονογραφημένο βιβλίο ως μορφή τέχνης εμφανίζεται τα τέλη του 20ου αιώνα.

Στην Ελλάδα το 1974 ξεκίνησε το ενδιαφέρον για το παιδικό βιβλίο γενικά. Έγινε η πρώτη βράβευση του εικονογραφημένου βιβλίου «από τον κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου» και αυξήθηκαν οι πωλήσεις των παιδικών εκδόσεων. Κατά τις προηγούμενες δεκαετίες εμφανίζονταν μια εικόνα στην αρχή και μια στο τέλος. Το 1980 και μετά δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά μέσα από τις αναγνώσεις των εικόνων να βγάζουν ένα δικό τους νόημα, μια δική τους ιστορία. Στο τέλος του 1980 η εικόνα λαμβάνει το ίδιο μέγεθος με το κείμενο, τοποθετούνται σε διάφορα μέρη της σελίδας. Ο αναγνώστης αναζητά μέσα από το εικονογραφημένο βιβλίο στοιχεία των χαρακτήρων που εμπλέκονται στην πλοκή της ιστορίας. Επιπλέον, βασίζεται στην αλληλουχία της εικόνας με τις λέξεις μέσα στο κείμενο. Η σύγχρονη πλέον εικονογράφηση επιδιώκει την καλλιέργεια των παιδιών, όπως και την επαφή τους με την τέχνη.

2.3. ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ, ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ

Η εικόνα και ο λόγος έχουν μια συμπληρωματική και όχι ανταγωνιστική σχέση. Η γραφή και η εικόνα αλληλοσυμπληρώνονται και μέσω αυτών δημιουργείται η εικονογράφηση. Μέσα από τη γραφή και την εικόνα δημιουργούνται πολλά όμορφα παραδοσιακά αλλά και σύγχρονα παιδικά και όχι μόνο βιβλία. Ο συγγραφέας δημιουργεί την ιστορία και ο εικονογράφος ζωγραφίζει την εικόνα. Η εικονογράφηση είναι ένα σύνολο διακοσμητικών στοιχείων και εικόνων που συνοδεύουν ένα κείμενο έτσι ώστε να το κάνουν ελκυστικότερο ή και επαληθεύουν το περιεχόμενο του. Είναι δυο αλληλένδετα στοιχεία, εικόνα & γραφή. Τα παιδιά μέσω των βιβλίων αυτών μπορούν να αντιληφθούν τη σημασία της εικόνας και την άμεση σχέση που έχει με τις λέξεις. Η μετάβαση από τον προφορικό στον γραπτό λόγο γίνεται με τέτοιο τρόπο που τα παιδιά μπορούν να προβληματιστούν και να πειραματιστούν. Η εικόνα εμφανίζεται με σύμβολα και ερμηνεύει τα καλλιτεχνικά μηνύματα του εικονογράφου. Τα εικονογραφημένα βιβλία περιέχουν απλές εικόνες ελκυστικές για τα παιδιά. Τα μικρά παιδιά έχουν την ανάγκη να βλέπουν πολλά έντονα εικονικά στοιχεία μέσα στο βιβλίο ώστε να αναγνωρίσουν τα μηνύματα που προσδίδει. Πολλές φορές η εικόνα είναι τόσο σημαντική που επηρεάζει και την επιλογή ενός παιδικού βιβλίου καθώς οι εικόνες προσεγγίζουν το ενδιαφέρον των παιδιών. Μια εικόνα προσφέρει ευχαρίστηση στα παιδιά καθώς μεταδίδει συναισθήματα. Επιπλέον, καλλιεργείται η φαντασία τους μέσω της επεξεργασίας των εικόνων που απαιτεί τη νοητική προσπάθεια των παιδιών. Μέσω της παρατήρησης και της επεξήγησης των εικόνων το παιδί λαμβάνει γνώσεις και μέσω των αποριών που του προκαλεί. Τα παιδιά παίρνουν τον ρόλο του ήρωα και φαντάζονται την ιστορία μέσα από την εικόνα. Όσο ανεβαίνουν ηλικιακά τα παιδιά η εικονογράφηση αποτελεί κυρίως αισθητικό χαρακτήρα μέσα από μια πιο διακριτική ματιά. Βασικό στοιχείο είναι το κείμενο έπειτα η εικόνα έχει συμπληρωματικό, βοηθητικό χαρακτήρα. Γενικότερα η εικόνα λειτουργεί αυτόνομα καθώς έχει και από μόνη της κάποιο αφηγηματικό σκοπό. Κυρίως συμβάλλουν στην διηγηματική εξέλιξη της ιστορίας. Κύριο μέλημα του εικονογράφου είναι η εικόνα να έχει την αισθητική καλλιέργεια παράλληλα με την παιδαγωγική ματιά.

Ο κάθε αναγνώστης εκφράζει με διαφορετικό τρόπο την έννοια που του δίνει η εικόνα στο κείμενο, είναι ζήτημα προσωπικό. Στην εικόνα γίνεται μια ερμηνεία του εικαστικού περιεχομένου σε συνδυασμό με τον λόγο. Ο εικονογράφος προσφέρει στο βιβλίο περισσότερη ζωντάνια μέσω της εικόνας. Παρεμβαίνει αισθητικά μέσω της εικονογράφησης. Στα βιβλία αυτά συνυπάρχουν ο λόγος, η εικόνα και το βιβλίο ως αντικείμενο. Η εικόνα προσδίδει δημιουργικότητα με το χρώμα τη σύνθεση και τη τεχνική της. Όλα αυτά συνδυάζονται και αποτελούν τον χαρακτήρα της εικόνας, την γλώσσα της εικόνας. Δηλαδή ο αναγνώστης μπορεί να διακρίνει έμμεσα εάν η εικόνα αποτυπώνεται ως επιθετική, ονειρική, νοσταλγική, χιουμοριστική ή ρεαλιστική. Η εικόνα είναι πιθανό πολλές φορές να εννοεί περισσότερα από τον λόγο, ώστε να τον συμπληρώσει με δημιουργικό τρόπο. Αντίστοιχα όμως, μια εικόνα μπορεί να λέει λιγότερα ώστε να κινήσει τον αναγνώστη να φανταστεί την συνέχεια. Στα μεγαλύτερα παιδιά η εικόνα καλλιεργεί την φαντασία και επηρεάζει τον ψυχικό τους κόσμο.

Κάθε κείμενο είναι ένα πολλαπλό σύστημα τρόπων. Όταν θέλουμε να μελετήσουμε τα στοιχεία ενός κειμένου, ως αποτέλεσμα έχουν την πολυτροπικότητα των κειμένων. Πιο συγκεκριμένα, πολυτροπικό είναι το κείμενο εκείνο που χρησιμοποιεί για τη μετάδοση μηνυμάτων συνδυασμό σημειωτικών τρόπων. Για παράδειγμα, τα περισσότερα κείμενα συνδυάζουν γλώσσα και εικόνα. Ο όρος αναφέρεται στην ποικιλότητα των σημειωτικών συστημάτων που αξιοποιούνται ώστε να είναι εύληπτος ο τεράστιος όγκος πληροφοριών τις οποίες δέχεται το άτομο και όσο το δυνατόν ευκολότερη η διαχείριση τους. Η εικόνα μέσα στο κείμενο μπορεί να λειτουργεί διακοσμητικά, μπορεί να αποδίδει νόημα ή και να συμπληρώνει το κείμενο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

3.1. ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΙΚΟΝΑΣ

Για να μπούμε στην διαδικασία να επικεντρωθούμε σε ένα έργο, τέχνης όπως έναν πίνακα, μια τοιχογραφία ή συγκεκριμένα μια εικόνα πρέπει να κοιτάξουμε την υλική του υπόσταση. Υλική υπόσταση για παράδειγμα είναι το μέγεθος, τα υλικά και τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν, όπως και την καλλιτεχνική τεχνική με την οποία δημιουργήθηκε. Σύμφωνα με τον Kandinsky, για να μελετηθεί ένα έργο τέχνης πρέπει να ξεκινάει με τα απλά και αρχικά στοιχεία του. Πιο ειδικά, όταν αναφερόμαστε σε υλική υπόσταση εννοούμε τα σημεία, τις γραμμές (οριζόντιες, κάθετες, κλπ.), τα σχήματα (γεωμετρικά, στερεά, κλπ.), τις μορφές, τον ρυθμό, την κίνηση, τις κατευθύνσεις και τα χρώματα. Τα μικρά παιδιά κυρίως επικεντρώνονται στην κύρια μορφή που σχηματίζεται στο έργο και στα δευτερεύοντα στοιχεία που είναι οι γραμμές, τα σχήματα και τα χρώματα.

Η Σημειωτική προσέγγιση μελετά το ίδιο το σημείο και περιλαμβάνει την ποιοτική ερμηνεία και κοινωνική θεωρία. Πιο συγκεκριμένα μελετά κάθε πολιτισμική ερμηνεία ως μια διαδικασία επικοινωνίας. Σημειολογία είναι η επιστήμη που αναλύει κάθε σύστημα σημείων όπως για παράδειγμα τη γλώσσα. Χρησιμοποιείται και ο όρος σημειολογική καθώς εκφράζουν το ίδιο νόημα σημειωτική και σημειολογική ανάλυση. Έτσι, γενικότερα η σημειολογία είναι ένα επιστημονικό ρεύμα που ήλθε από την Γαλλία την δεκαετία του '70. Ο Ronald Barthes(1981) αναφέρει πως σκοπός της σημειολογικής έρευνας είναι να αναστήσει τη λειτουργικότητα των σημειακών συστημάτων που είναι εκτός γλώσσας. Όμως, θα αποβλέπει στην κατασκευή ειδώλου των παρατηρούμενων αντικειμένων. Εξετάζονται τα αντικείμενα από την πλευρά του νοήματος. Ο ρόλος που έχει το σημείο είναι να αναπαριστά κάποιο άλλο αντικείμενο ανακαλώντας την ιδιότητα που είχε το αντικείμενο που αντικαταστάθηκε (Benveniste). Τέτοια σημεία πλέον καλύπτουν εύρος της καθημερινότητας μας. Σημειωτική λέγεται η επιστήμη της ζωής των σημείων εντός της κοινωνικής ζωής. Η γλώσσα σαν μέσο είναι ένα σύστημα σημείων που εκφράζει ιδέες και έτσι μπορεί να συγκριθεί με τη γραφή γενικά. Η σημειωτική αποτελεί μια τέτοια

μορφή γλώσσας η οποία μελετά τη ζωή των σημείων μέσα στην κοινωνική ζωή (Ferdinand De Saussure 1916).

Σύμφωνα με τον Bakhtin (1981) η κύρια έννοια για κάθε σημειωτική είναι το σημείο, ή η δημιουργία σημείων. Δηλαδή, η αναζήτηση μορφών, όπως το χρώμα, η προοπτική, η γραμμή καθώς και τον τρόπο με τον οποίο οι μορφές χρησιμοποιούνται ώστε να πραγματωθούν τα νοήματα στη δημιουργία των σημείων. Το σημαίνον, η μορφή, και το σημαινόμενο, το νόημα, είναι σχετικά ανεξάρτητα μεταξύ τους. Τα σημεία δεν είναι ποτέ αυθαίρετα και η πρόθεση θα πρέπει να σχηματίζεται σε σχέση με το δημιουργό του σημείου. Οι δημιουργοί σημείων χρησιμοποιούν τις μορφές που θεωρούν κατάλληλες για να εκφράσουν αυτό που θέλουν με κάθε μέσο με το οποίο μπορούν να δημιουργήσουν σημεία.

Σύμφωνα με τον Saussure, σημείο είναι η πιο μικρή ενότητα που έχει μια έννοια (1978). Τα σημεία είναι σύμβολα που κατέχουν δύο όψεις δηλαδή το «σημαίνον» και τον «σημαινόμενο». Για τον Saussure τα σημεία γίνονται αντιληπτά με την ανθρώπινη επικοινωνία. Επομένως, το σημείο θεωρείται επικοινωνιακό μέσο μεταξύ των ανθρώπων που σκοπεύουν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Αρχικά το σημαίνον χρησιμεύει στο γραφικό και φωνητικό υλικό δηλαδή βασίζεται στο επίπεδο έκφρασης. Αντίθετα το σημαινόμενο ερμηνεύεται στο εννοιολογικό κομμάτι, δηλαδή στο περιεχόμενο. Ο Saussure(1978) υποστηρίζει ότι *«Αν αποβάλλουμε την ιστορία της γλώσσας και απλώς εμφανίσουμε την ίδια λέξη σε διαφορετικές γλώσσες, η δυνατότητα να εκφράσουμε το ίδιο νόημα με μέσα τόσο διαφορετικά στη μορφή αποδεικνύει από μόνη της ότι δεν υπάρχει στη λέξη καμιά αναγκαία σχέση ανάμεσα στο περιεχόμενο και την παράσταση»*. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο στο εικονικό σημείο, όπου δεν χρειάζεται να έχεις κάποια ιδιαίτερη ικανότητα ώστε να αναγνωρίσεις το περιεχόμενο.

Ένας δεύτερος ορισμός για τη σημειωτική σαν όρο έρχεται από τον Charles Sanders Peirce. Αναφέρει τη σημειωτική ως διδασκαλία για την ουσιαστική φύση και τις βασικές παραλλαγές κάθε πιθανής σημείωσης. Το σημείο είναι κάτι που υποκαθιστά κάτι σε κάποιον από κάποιες γενικές απόψεις ή ιδιότητες. Συνεπώς, η σημειωτική δεν μελετάει μόνο την ανθρώπινη επικοινωνία αλλά διευρύνεται σε κάθε πιθανή σημείωση. Πιθανή σημείωση εννοεί την απόδοση του νοήματος από τον δέκτη σε κάθε σημαίνον. (Charles

Sanders Peirce 1931). Ολοκληρώνοντας, η κοινωνική σημειωτική αντιμετωπίζει τα σημεία ως «αιτιολογημένες» συνδέσεις σημαινόντων και σημαιομένων. Ο Saussure υποστήριξε την αιτιολόγηση των σημείων σε αντιπαράθεση με το αυθαίρετο του σημείου. Στην περίπτωση των εικονιστικών κειμένων, η ιδεοποιητική λειτουργία αναφέρεται στον ρόλο της εικόνας να απεικονίζει αντικείμενα της βιωματικής εμπειρίας, παρέχοντας, έτσι, μια αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας. Είναι σημαντικό πως τα απεικονιζόμενα στοιχεία συνδέονται μεταξύ τους για τη δημιουργία ενός συνόλου εικόνας και κειμένου. Τέλος, η κοινωνική σημειωτική έχει ως ρόλο να συνδυάσει τη σύγχρονη με τη διαχρονική σημειωτική με περιγραφή του πώς αλλάζουν και εξελίσσονται τα σημειωτικά συστήματα. Η εμπλοκή περισσότερων από ένα σημειωτικό τρόπο για τη μετάδοση του κειμένου οδήγησε στην εισαγωγή των όρων της πολυτροπικότητας και του δημιουργικού κειμένου. Επιμέρους σημειωτικοί τρόποι επηρεάζονται και δια πλέκονται μεταξύ τους (Kress, 1999).

3.2. ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΕΙΚΟΝΑΣ

Με τον όρο εικόνα εκφράζεται μια σειρά από τρόπους δηλαδή σχέδιο, φωτογραφία, σχεδιάγραμμα, οι οποίοι αντικατέστησαν ένα μέρος του γραπτού και του προφορικού λόγου. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα της μετάδοσης και πρόσληψης μηνυμάτων. Συνεπώς, ο αναγνώστης κατέχει ενεργό ρόλο, καθώς λαμβάνει και προσδίδει νέα μηνύματα μέσα από την εικόνα. Στην ανάλυση της εικόνας χρησιμοποιείται και η οπτική γραμματική ανάμεσα στα πρόσωπα, τα αντικείμενα και ό,τι άλλο αναπαριστά η εικόνα (Kress). Έτσι, αναπτύσσεται η σχέση μεταξύ του αναγνώστη και της εικόνας. Πριν από όλα αυτά όμως είναι ανάγκη ο θεατής να αναλύσει και να ερμηνεύσει μόνος του την εικόνα. Στο σημείο αυτό γίνεται η ανάγνωση της εικόνας σαν να είναι κείμενο. Ο αναγνώστης επιδιώκει να αναγνώσει και να αποκωδικοποιήσει τα μηνύματα της εικόνας έτσι ώστε να αντιληφθεί τα κρυφά μηνύματα που δεν εκφράζονται με τον γραπτό λόγο (Kress & Leeuwen, 1996).

Όλες οι εικόνες ξεκίνησαν να λειτουργούν ως βασικό στοιχείο μέσα στο βιβλίο και όχι μόνο να λειτουργούν συνοδευτικά με την εικόνα ή ως αισθητικό κομμάτι. Η κοινωνική σημειωτική έρχεται για να συνδυάσει τη σύγχρονη με

την διαχρονική σημειωτική εικόνα με την περιγραφή του πως εξελίσσονται τα σημειωτικά συστήματα. Για να κατανοήσει κάποιος ένα κείμενο πολυτροπικό έχει ως στόχο την αποκωδικοποίηση καθώς συμπεριλαμβάνει πλέγμα κι όχι άθροισμα σημειωτικών κωδικών. Για τα πολυτροπικά σημεία ο αναγνώστης πρέπει να ερμηνεύσει τα στοιχεία του κειμένου, όπως τις λεκτικές πληροφορίες, τις εικόνες, τα σχέδια, τις φωτογραφίες. Συμπερασματικά, ο αναγνώστης θα πρέπει να αποκωδικοποιήσει τις παροχές που δίνεται από κάθε σημειωτικό τρόπο ώστε να μπορέσει να δημιουργήσει ένα νόημα. Αυτό μπορεί να γίνει συνδυάζοντας τις ήδη αποκτημένες γνώσεις σχετικά με τα νοήματα που αποδίδονται και με το νέο κείμενο που έρχεται σε επαφή. Αυτό που εκφράζεται με τη γλώσσα μέσα της επιλογής λέξεων μπορεί στην οπτική επικοινωνία να εκφραστεί μέσα από την επιλογή διαφορετικών χρωμάτων ή διαφορετικών δομών σύνθεσης ώστε να επηρεάσει το νόημα (Bernstein, 1981).

Σύμφωνα με τον Parsons (1987), όταν για παράδειγμα αντικρίζουμε έναν πίνακα ζωγραφικής και προσπαθούμε να κατανοήσουμε τι θέλει να εκφράσει ο καλλιτέχνης, όλοι σκεφτόμαστε αρχικά την αισθητική αντίδραση που μας προκαλεί. Ακόμα, σημαντικοί παράγοντες για την αποκωδικοποίηση της εικόνας και του μηνύματος είναι οι εμπειρίες και οι γνώσεις που έχει ο κάθε αναγνώστης (Greenfield, 1990). Κάποιοι θεατές δεν διαθέτουν πολύ χρόνο ώστε να αποκωδικοποιήσουν ένα έργο με αποτέλεσμα να βιάζονται. Η βιασύνη στην περίπτωση αυτή είναι μια αρνητική διάθεση (Perkins, 1994). Για να θεωρηθεί επιτυχής η ανάγνωση της εικόνας σημαντικό είναι οι θεατές να παρέχουν το χρόνο ώστε να παρατηρούν. Σύμφωνα με τον Bransford (1986) οι θεατές κάνουν χρήση των ήδη αποκτηθεισών γνώσεων για να καταλάβουν μόνο όταν κάτι τους ζητηθεί να το πράξουν. Ο θεατής μπορεί να έχει γνώσεις, αλλά δεν τις χρησιμοποιεί για μια νέα κατάσταση μάθησης.

Πολλοί εκπαιδευτικοί προτρέπουν στην ανάγνωση της εικόνας και στη σύνδεση των νέων μηνυμάτων με τις προηγούμενες γνώσεις ή και την καθημερινότητα. Σύμφωνα με τον Koroscik (1993), οι θεατές οι οποίοι μπορούν να συνδέσουν τα συναισθήματα τους με τα μηνύματα που λαμβάνουν από μια εικόνα τότε κατανοούν καλύτερα το νόημα της εικόνας. Τα παιδιά δέχονται πιο εύκολα και εφαρμόζουν κάποιες κοινωνικές νόρμες σχετικά με το τι θεωρείται όμορφο. Πιο συγκεκριμένα ένα παιδί θα εξηγήσει ότι μια εικόνα είναι όμορφη, εάν αναπαριστά όμορφα πράγματα και αντίστοιχα, όταν κάτι είναι άσχημο,

αναπαριστά άσχημα πράγματα (Parsons, 1987). Τα έργα που αποτυπώνουν την αφηρημένη τέχνη είναι δύσκολα να αντιληφθούν σε παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης (Eisner, 2002). Αυτό δεν σημαίνει ότι τα παιδιά δεν αντιλαμβάνονται τα χρώματα ή τη λάμψη τους. Σημαντική είναι η ίδια η θέληση του θεατή να παρατηρήσει και να ερμηνεύσει μια εικόνα είτε είναι ένα μικρό παιδί είτε ένας ενήλικας. Εάν ο ίδιος ο θεατής έχει καλή διάθεση απέναντι στην τέχνη θα την κατανοήσει και πιο εύκολα. Πολύ σημαντικό ρόλο συνεπώς έχει η διάθεση της σκέψης του καθενός, καθώς σύμφωνα με αυτή μπορεί να καταλήξει στην επίλυση ενός προβλήματος ή στην πνευματική ερμηνεία ενός έργου τέχνης (Perkins, 1994). Τέλος, ο Prawat (1989) αναφέρει δυο ομάδες θεατών. Πρώτα, αυτοί οι οποίοι προβαίνουν σε μια γρήγορη ανάγνωση της εικόνας ενώ στην δεύτερη οι θεατές παρατηρούν προσεκτικά και αργά ένα έργο.

3.3. ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗ – ΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Πιο ειδικά όταν επιθυμούμε να προβούμε στην ανάγνωση, ανάλυση και ερμηνεία ενός έργου πρέπει να χρησιμοποιούμε την παρατήρηση και την περιγραφή ως τις μεθόδους προσέγγισης. Με την παρατήρηση και την περιγραφή διαμορφώνεται μια πρώτη εντύπωση. Στην συνέχεια έπεται το ερμηνευτικό κομμάτι που βασίζεται στις ερωτήσεις και απαντήσεις ώστε να κατανοηθεί το έργο. Υπάρχουν τρία βασικά βήματα για την ερμηνευτική αυτή διαδικασία. Πρώτα η ανάλυση όπου χρειάζεται για την μελέτη της επιστημονικής γραμματείας. Τα ερωτήματα που τίθενται και πρέπει να απαντηθούν πρέπει να βρίσκονται σε άμεση επαφή με το αντικείμενο που ερευνάται. Μέσα από την ανάλυση πραγματοποιείται επεξεργασία του υλικού για μια πρώτη απάντηση στα ερωτήματα. Η ανάλυση μας προετοιμάζει για τη δημιουργική απαγωγή (Belting,1955). Με τη δημιουργική απαγωγή που ακολουθεί δηλαδή ανάμεσα στα στοιχεία και τα γεγονότα της κάθε εικόνας εικάζουμε το νόημα της. Ο κάθε ερευνητής ή ο καθένας που βλέπει την εικόνα δεν έχει υποκειμενική γνώμη αφού βασίζεται σε υπάρχοντα δεδομένα. Τέλος, έρχεται η αξιολόγηση στην οποία ολοκληρώνεται η ερμηνεία των δεδομένων. Υπάρχουν πολλές ερμηνείες που δεν αποκλείουν η μια την άλλη αρκεί τα πορίσματα να είναι διαθέσιμα για κάθε έλεγχο. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να κριθεί η ορθότητα και η εγκυρότητα τους.

Η ανάλυση της κειμενικής λειτουργίας της εικόνας αναφέρεται στην κατασκευή του εικονιστικού κειμένου μέσα από τη διάταξη διαφόρων αντικειμένων που απεικονίζονται μεταξύ τους. Επιπλέον και στην σύνθεση ενός πολυτροπικού κειμένου μέσα από την σύνδεση του εικονιστικού με έναν άλλο σημειωτικό κώδικα. Πιο συγκεκριμένα η κειμενική λειτουργία περιλαμβάνει κάποιες σημαντικές πληροφοριακές κατηγορίες. Πρώτα, η *πλαίσιαση* η οποία ασχολείται με το αν η εικονιστική σύνθεση είναι συνδεδεμένη ή αποσυνδεδεμένη δηλαδή εάν όλα τα στοιχεία δημιουργούν ένα σύνολο. Έπειτα, η *προεξοχή* όπου μελετά εάν κάποιο στοιχείο διακρίνεται στην εικονιστική ολότητα ή διακρίνεται από τα υπόλοιπα στοιχεία με κάποιον τρόπο. Τέλος, είναι η *σύνθεση* με την οποία βλέπουμε τον τρόπο όπου αποκωδικοποιείται η εικόνα. Πιο συγκεκριμένα, εάν είναι γραμμικός κατευθυνόμεστε με κάποιο τρόπο, εάν είναι μη γραμματικός δεν παρέχει κάποια κατεύθυνση για ανάγνωση.

3.4. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

Γενικότερα κάθε θεατής που παρατηρεί ένα έργο τέχνης είτε αυτό είναι μια ζωγραφιά, ένας πίνακας, ένα γλυπτό, είτε μια εικόνα διερευνά κάποια ερωτήματα (Belting,1995). Τα ερωτήματα αυτά κάθε φορά έχουν και διαφορετική απάντηση. Η μέθοδος αυτή των ερωταποκρίσεων συγχέει τα μέσα με το σκοπό της ώστε να αναδείξει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Οι εξηγήσεις των απαντήσεων αυτών θα πρέπει να συνδέονται με το είδος των ερωτήσεων και το αναλυτικό επίπεδο του ερμηνευτή. Οι γνώσεις αποκτώνται με την παρατήρηση και την έρευνα. Για να μεταδοθούν αυτές οι γνώσεις χρειάζονται τα σημεία. Τα σημεία αυτά είναι αισθητηριακά ερεθίσματα και δεν αναλύονται από ένα μόνο σημείο. Πιο συγκεκριμένα τα σημεία είναι λειτουργικά, καθώς είναι φορείς πληροφοριών. Τα σημεία έχουν αρκετές διαφορές αλλά και κάποια κοινά χαρακτηριστικά τα οποία καθορίζονται από ένα σκοπό και περιέχουν πληροφορίες, καθώς και αναγνωρίζονται από την εμφάνιση τους. Η μορφή, το χρώμα, η ύλη, η φωτεινότητα και η κίνηση είναι κάποια από τα βασικότερα στοιχεία για την ανάλυση ενός έργου, μιας εικόνας. Στο σημείο αυτό, δίνεται βάση στα συντακτικά στοιχεία της μορφής δηλαδή στην ποιότητα, την οριοθέτηση, την ποσότητα, την διάσταση και την

πραγματοποίηση. Στην εικόνα παρουσιάζονται πολλά στοιχεία τα οποία είναι παρόμοια ή διαφορετικά και αποδίδουν το μήνυμα της εικόνας. Πάντα μέσα από την εικόνα προκύπτει ένα νόημα. Η συντακτική μέθοδος ασχολείται με τα ποσοτικά δεδομένα των σημείων και την επικοινωνιακή μορφή που έχουν. Η σημαντική και η σιγματική έχουν αντιστοιχίες με την εικονογραφία και την εικονολογία αντίστοιχα.

Ο Erwin Panofsky (1977) παραθέτει τρία στάδια με τα οποία λειτουργούν οι περισσότεροι θεατές ώστε να καταλήξουν στα αποτελέσματα της διερεύνησης τους. Πρώτα, ερμηνεύεται η εικόνα και αυτά τα οποία παρατηρούνται αρχικά. Αυτά μπορεί να είναι σημεία, σχήματα, γραμμές, χρώματα ή ακόμα και τα συναισθήματα που προκαλεί η εικόνα. Έπειτα ακολουθεί η εικονογραφική ανάλυση όπου κατανοείται το θέμα της εικόνας και η χρονολογική αξία. Τέλος, ακολουθεί η ανάγνωση μέσα από την οποία κατανοούνται γεγονότα και νοήματα, ιδεολογίες, στάσεις και νοοτροπίες της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, εποχής που βασίζεται η εικόνα αυτή. Σημαντικά είναι και τα σύμβολα τα οποία παρουσιάζονται σε μια εικόνα δηλαδή οι εικόνες, ιδέες και άλλες μορφές νοηματικής αναπαράστασης.

3.5. ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ

Η επαφή που έχουν τα παιδιά με εικόνες είναι καθημερινή τόσο στο σχολικό περιβάλλον όσο και από την καθημερινότητα τους. Τα παιδιά αποκτούν εμπειρίες σχετικά με τις εικόνες από πολλά μέσα τα οποία πολλές φορές δεν τους διδάσκονται καν. Είναι έντονη η προβολή εικόνων μέσα από την καθημερινότητα τους αφού τις συναντάν σε παιδικές ταινίες, διαφημίσεις, σε παιχνίδια, βιβλία, σε καταστήματα με παιδιά και άλλα. Έτσι και στο σχολείο συναντάν εικόνες κυρίως μέσα από εικονογραφημένα παραμύθια αλλά και γενικότερα από όλες τις δραστηριότητες που πραγματοποιούν μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Συνεπώς, έχουν μια μόνιμη αλληλεπίδραση με τον εικονικό κόσμο. Τα παιδιά αποκτούν εμπειρία μέσα από τα νοήματα που κρύβονται στις εικόνες. Πολλές φορές όμως η εικόνα μπορεί να φέρει αντίθετα αποτελέσματα για το παιδί. Για παράδειγμα μέσω των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης προβάλλονται εικόνες οι οποίες έχουν εμπορευματικό χαρακτήρα με σκοπό να μην είναι φορείς πληροφοριών αλλά να παραπέμπουν στα

συμφέροντα τους (Σέμογλου, 2001). Παρ' όλα αυτά η εικόνα έχει τη δική της γλώσσα και τα δικά της νοήματα. Η εικόνα θεωρείται πλέον το ίδιο σημαντική με τον γραπτό και προφορικό λόγο. Το εκπαιδευτικό σύστημα παρέχει και την οπτικοακουστική μέθοδο όπου στοχεύει στην εξοικείωση των παιδιών με κώδικες μηνυμάτων γραπτών, οπτικών ή ηχητικών. Οι εικόνες μεταφέρουν κοινωνικές αξίες και αντιλήψεις. Τα σύμβολα που περιέχουν οι εικόνες ενεργοποιούν την φαντασία των παιδιών. Υπάρχει μια επικοινωνία μεταξύ της εικόνας και του θεατή. Μια εικόνα εγείρει συναισθήματα, φαντασία, συγκίνηση, προτροπή.

Η σχέση εικόνας-παιδιού είναι σχέση αλληλεπίδρασης. Πιο συγκεκριμένα, το παιδί δανείζεται στοιχεία από τον κόσμο της εικόνας και τα προσαρμόζει στην καθημερινότητα του. Επιπλέον μέσω της φαντασίας του, το παιδί παρέχει πρωταγωνιστικό ρόλο και ταυτίζεται με τους ήρωες του παραμυθιού. Η ανάγνωση της εικόνας βοηθά το παιδί να συσχετίζει τη μορφή με το περιεχόμενο, το σημαίνον με το σημαινόμενο (Γιαννικοπούλου, 2005). Σαφώς και ο κάθε άνθρωπος βλέπει και κατανοεί αλλιώς μια εικόνα και τα νοήματα της. Οι παράγοντες που το επηρεάζουν είναι μακροχρόνιοι δηλαδή η προσωπικότητα, το στυλ, το φύλο, η ηλικία, οι πεποιθήσεις, ή και παροδικοί όπως οι συναισθηματικές καταστάσεις, οι προσδοκίες, κ.α. Μια εικόνα αποτελεί μέσω έκφρασης και επικοινωνίας. Μια εικόνα είναι σημαντική στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς είναι ελκυστική στα παιδιά, πληροφορεί τους στόχους του μαθήματος και παρέχει γνώσεις. Η γλωσσική διδασκαλία επιτυγχάνει τη συμβολή της εικονογράφησης στην κατανόηση των κειμένων και πολυτροπικών κειμένων. Επίσης, σημαντική είναι η δημιουργία πλαισίων επικοινωνίας για την παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου και οι εννοιολογικές εικόνες. Στη διδασκαλία μπορούν να χρησιμοποιηθούν όλες οι μορφές εικόνας και να ενταχθούν στις δραστηριότητες. Όμως, είναι σαφές πως μια μορφή εικόνας δε μπορεί να αποτελέσει μέσω διδασκαλίας παρά μόνο να ενισχύσει τις δυνατότητες μιας επιλεγμένης μεθόδου διδασκαλίας. Οι εικόνες ως διδακτικά μέσα λειτουργούν στην προσοχή των μαθητών και παράλληλα στον εμπλουτισμό των πληροφοριών που λαμβάνουν από το λόγο, κείμενο μέσα σε ένα σχολικό βιβλίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

4.1. ΕΡΕΥΝΑ- ΕΥΡΕΣΗ

Στην εργασία αυτή με τίτλο «Η ανάγνωση της εικόνας στην σύγχρονη παιδική λογοτεχνία και η ανίχνευση μηνυμάτων» παρουσιάζεται ο τρόπος που έχουν εικονογραφηθεί οκτώ [8] σύγχρονα παιδικά παραμύθια. Επιλέχθηκαν οκτώ σύγχρονα παιδικά παραμύθια με διαφορετικά μηνύματα ώστε να ξεδιπλωθεί η αληθινή πραγματικότητα μέσα από τη μαγεία των παραμυθιών και την αλήθεια της ζωής, όπως μπορούν να την αντιληφθούν τα παιδιά. Επίσης έγινε η επιλογή αυτή γιατί τα σύγχρονα παραμύθια δίνουν βάση σε κοινωνικά ζητήματα και όχι τόσο σε φανταστικό κόσμο. Μελετάται ο τρόπος με τον οποίο μεταδίδονται τα μηνύματα και τα αισθήματα που προκαλούνται τόσο στα παιδιά όσο και σε κάθε αναγνώστη και θεατή. Πρώτα γίνεται η ανάλυση των εικόνων και έπειτα ακολουθούν τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα. Τα παραμύθια που έχουν επιλεγεί είναι σύγχρονα και αφορούν το έτος 2017 και είναι όλα κατάλληλα εικονογραφημένα για παιδιά μικρής ηλικίας. Επιλογή του έτους 2017 έγινε γιατί το 1^ο βιβλίο με κοινωνικό μήνυμα που αναζήτησα αφορούσε εκείνη την χρονιά. Έτσι ξεκίνησε η έρευνα για τη χρονιά εκείνη και στα βραβεία που δόθηκαν την περίοδο αυτή. Στις εικόνες παρατηρήθηκαν κυρίως τα χρώματα, σχέδια και γραμμές, οι πρωταγωνιστές- ήρωες των εικόνων και η σχέση που κατέχει η εικόνα μέσα στο κείμενο. Επιπλέον, σημαντικό είναι η αντίληψη και κατανόηση των μηνυμάτων που δίνει η εικόνα μέσα από τη σημειωτική ανάλυση.

4.2. ΔΕΙΓΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το δείγμα που επιλέχθηκε για την εργασία αυτή αποτελείται από οκτώ [8] Ελληνικά σύγχρονα εικονογραφημένα παιδικά παραμύθια της χρονιάς 2017. Τα παραμύθια επιλέχθηκαν από τις βραχείες λίστες για τα Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας και για τα Κρατικά Βραβεία Παιδικού βιβλίου 2018, για τις εκδόσεις του 2017. Η κατηγορία των παραμυθιών είναι εικονογραφημένα παιδικά βιβλία. Έχει επιλεγεί μια εικόνα από καθένα παραμύθι, καθώς επέλεξα να εμβαθύνω σε μια εικόνα για κάθε βιβλίο ώστε να μην περιαντολογήσω και

να μπορέσω να αποδώσω όσο καλύτερα μπορώ το νόημα και την ανάλυση των εικόνων. Συνοπτικά οι τίτλοι των παραμυθιών που μελετήθηκαν είναι «ΔΕΝ», «Τα κίτρινα καπέλα», «Ο Κουκούσκα», «Η βάρκα που τη λένε μνήμη», «Στη μύτη του κουταβιού μια ακριδούλα», «Ένα κίτρινο φύλλο», «Φεύγει έρχεται», και τέλος «Ήταν κάποτε ένα όνειρο». Τα δείγματα ταξινομήθηκαν παρακάτω με την σειρά που δίνονται στην ιστοσελίδα Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας 2018, (εκδόσεις 2017).

4.3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Όπως προαναφέρθηκε, έχουν χρησιμοποιηθεί οκτώ σύγχρονα παιδικά εικονογραφημένα παραμύθια από τα οποία αναλύθηκαν και παρατηρήθηκαν μια εικόνα για καθένα από αυτά. Συνεπώς παρουσιάζονται οκτώ εικόνες. Κάθε εικόνα αναλύθηκε για τα βασικά της μέρη τα οποία είναι οι μορφές, τα χρώματα, τα σχήματα, οι γραμμές και η σχέση που έχουν με το κείμενο. Σαφώς και καταγράφεται και η σχέση σημαίνοντος με σημαινόμενο.

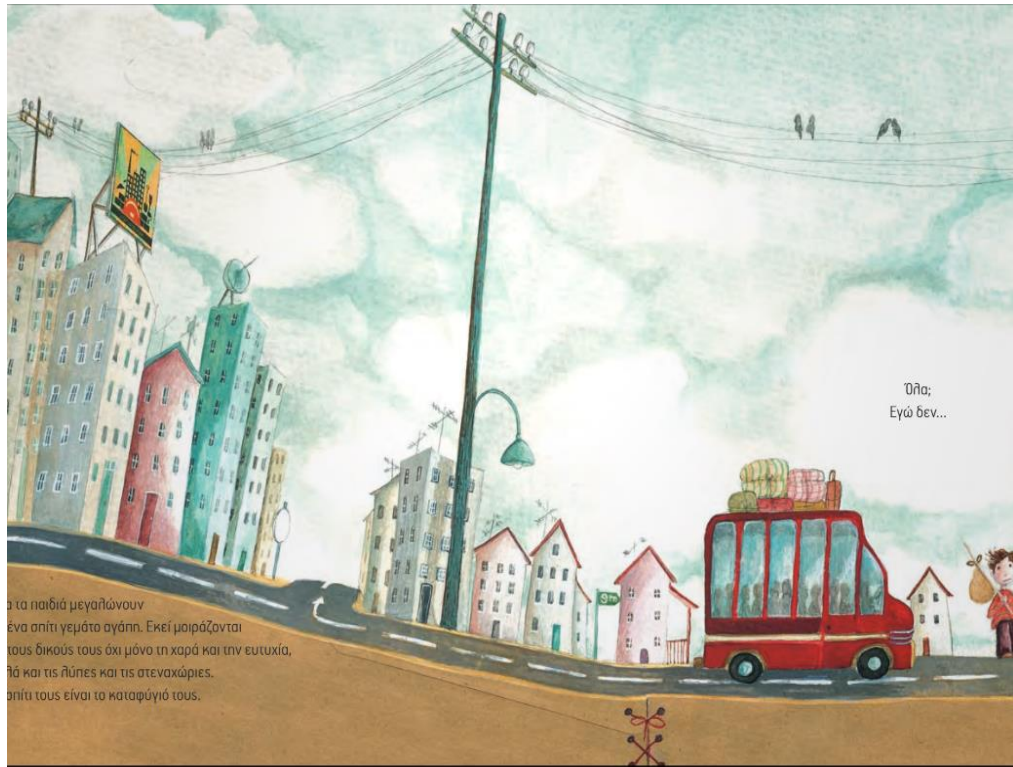
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΜΕΛΕΤΗ ΕΙΚΟΝΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

5.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΙΚΟΝΩΝ

«ΔΕΝ»

Όλα τα παιδιά είναι ευτυχισμένα. Όλα τα παιδιά έχουν ένα σπίτι. Όλα τα παιδιά έχουν φαγητό. Όλα τα παιδιά έχουν... Όλα; Εγώ ΔΕΝ... Κι είναι τόσο πολλά τα ΔΕΝ, που παγώνουν την ψυχή. Και μόνο το χαμόγελο του φίλου μπορεί να φέρει τη ζεστασιά. Κι οι λέξεις, όταν είναι απ' της αγάπης του τα λόγια, μπορούν να σχηματίσουν την πιο γερή ουρά χαρταετού. Του χαρταετού που πετά πάντα ψηλά, γιατί είναι ο χαρταετός της φιλίας. Εκεί που δεν υπάρχουν ΔΕΝ. (Ηλιόπουλος, 2017).

-Εικόνα1-

Το «ΔΕΝ» ανήκει σε μια τριλογία εικονογραφημένων βιβλίων του συγγραφέα Βαγγέλη Ηλιόπουλου και της εικονογράφου Έφης Λαδά. Το συγκεκριμένο παραμύθι θίγει κοινωνικά ζητήματα. Το δισέλιδο που επιλέχθηκε

¹ Η περιλήψη αυτή αναγράφεται στο οπισθόφυλλο του βιβλίου.¹

αναφέρει «Όλα τα παιδιά μεγαλώνουν σε ένα σπίτι γεμάτο αγάπη. Εκεί μοιράζονται με τους δικούς τους όχι μόνο τη χαρά και την ευτυχία αλλά και τις λύπες και τις στεναχώριες. Το σπίτι τους είναι το καταφύγιο τους. Όλα; Εγώ δεν...». Η εικόνα αυτή μας παραπέμπει σε εξωτερικό χώρο και μάλιστα μιας μεγάλης πόλης. Αρχικά το παιδί τοποθετείται σε μια γωνία (δεξιά), του δρόμου μπροστά στην μεγάλη αυτή πόλη, με τα πελώρια, σε σχέση με το μέγεθος του παιδιού, κτήρια. Το παιδί δείχνει να περιμένει να επιβιβαστεί στο λεωφορείο που κινείται προς το μέρος του. Όπως προαναφέρθηκε, το μέγεθος της απεικόνισης του παιδιού είναι μικρό και τοποθετείται σε μια γωνία τέρμα δεξιά της εικόνας. Η σχέση των κτηρίων, των δρόμων που χωρίζονται σε σχέση με το παιδί υποδηλώνει το βάθος. Το παιδί στο σημείο που βρίσκεται δίνει την αίσθηση αγωνίας καθώς βρίσκεται σε μακρινή απόσταση από τη πόλη και είναι μόνο του. Δίπλα από το παιδί προβάλλονται δυο καταπράσινα δένδρα δίνοντας μια ελπίδα μπροστά στα μεγάλα και επιβλητικά κτήρια. Επιπλέον, ο θεατής αγωνιά καθώς δεν γνωρίζει τον προορισμό που έπεται να πάει.

Το βλέμμα του μικρού παιδιού δείχνει σκεπτικό και παράλληλα φοβισμένο. Προκαλεί στον θεατή μια ανησυχία, καθώς φαίνεται να στέκεται μόνο του κρατώντας τα πράγματα του και περιμένοντας ένα λεωφορείο χωρίς να γνωρίζουμε τον προορισμό. Το βλέμμα του κοιτά ευθεία μπροστά. Δείχνει σαν να κοιτά με απορία και ταπείνωση τον αναγνώστη του παραμυθιού. Με τον τρόπο αυτό η εικονογράφος βάζει σε σκέψεις και σε αγωνία κάθε αναγνώστη. Αριστερά στην εικόνα και μακριά από το παιδί βρίσκονται τα μεγάλα κτήρια. Τα μεγάλα αυτά κτήρια παρουσιάζουν μια αγχώδες αίσθηση για τη χαώδες πόλη. Αυτό φαίνεται και από τους δρόμους οι οποίοι χωρίζονται και το βάθος που έχουν, προμηνύουν ένα μεγάλο και ατέλειωτο δρόμο. Το παιδί ανήκει σε ένα πραγματικό κόσμο και αυτό προκαλεί έλξη στα παιδιά καθώς εύκολα μπορούν να ταυτιστούν με τον πρωταγωνιστή. Τα κτήρια, οι δρόμοι και τα υπόλοιπα στοιχεία της εικόνας κατατάσσονται στα άψυχα όντα. Παρ' όλο που κατέχουν πιο ισχυρή θέση στην εικόνα λόγω του ύψους, της θέσης και της ποσότητας, το παιδί τραβά αμέσως την προσοχή.

Τα χρώματα της εικόνας είναι ήπια, μονότονα αλλά και τρυφερά χωρίς υπερβολές και έντονες χρωματικές διαθέσεις. Τα κτήρια έχουν χρώμα μονότονο, απαλό και πλησιάζουν πολύ στην πραγματικότητα. Το ίδιο και οι δρόμοι είναι γκρι και έχουν τις άσπρες λωρίδες κίνησης. Ο ουρανός φαίνεται

μεγάλος με ανοιχτό γαλάζιο και έντονα σύννεφα. Η συννεφιά προκαλεί μια αίσθηση καταθλιπτική. Ακόμα, το μάτι πέφτει στο στοιχείο της φύσης που είναι τα καταπράσινα δένδρα δίνοντας μια αίσθηση γαλήνια. Το ίδιο συμβαίνει και με τα πουλάκια που στέκονται πάνω στα καλώδια. Είναι ένα στοιχείο της φύσης που δίνει ελπίδα. Επιπλέον, μπορούμε να σκεφτούμε πως τα σύννεφα αυτά είναι από το καυσαέριο των αυτοκινήτων. Τέλος, το λεωφορείο τραβά την προσοχή καθώς έχει ένα έντονο και ευχάριστο κόκκινο.

Τα σχήματα είναι εμφανή στην εικόνα αυτή. Πρώτα- πρώτα, βλέπουμε τα στρογγυλά σύννεφα που προκαλούν και μια κίνηση. Έπειτα τα κτήρια φαίνονται αυστηρά, έχουν όλα το ίδιο παραλληλόγραμμο σχήμα. Το ίδιο και οι δρόμοι και οι γραμμές πάνω σε αυτόν. Πάνω σε ένα από τα κτήρια φαίνεται η μεγάλη τετράγωνη πινακίδα. Οι πόρτες και τα παράθυρα και αυτά σε σχήμα τετράγωνο. Υπάρχει και μια πινακίδα (stop) στρογγυλή. Όλα τα σχήματα αυτά είναι αυστηρά και πραγματικά καθώς βρίσκονται στην καθημερινή ζωή. Είναι έντονο και το σχήμα των παραθύρων του λεωφορείου δείχνοντας το πόσοι πολλοί άνθρωποι βρίσκονται μέσα σε αυτό. Η εικονογράφος φαίνεται να θέλει να προβάλλει μια έντονη και αυστηρή πόλη κοντά στην πραγματικότητα και προσεγγίζοντας την ανθρώπινη διάσταση. Παράλληλα, το παιδί φαίνεται τρομαγμένο και φοβισμένο λόγο του ότι βρίσκεται ολομόναχο σε αυτή τη χαώδες πόλη.

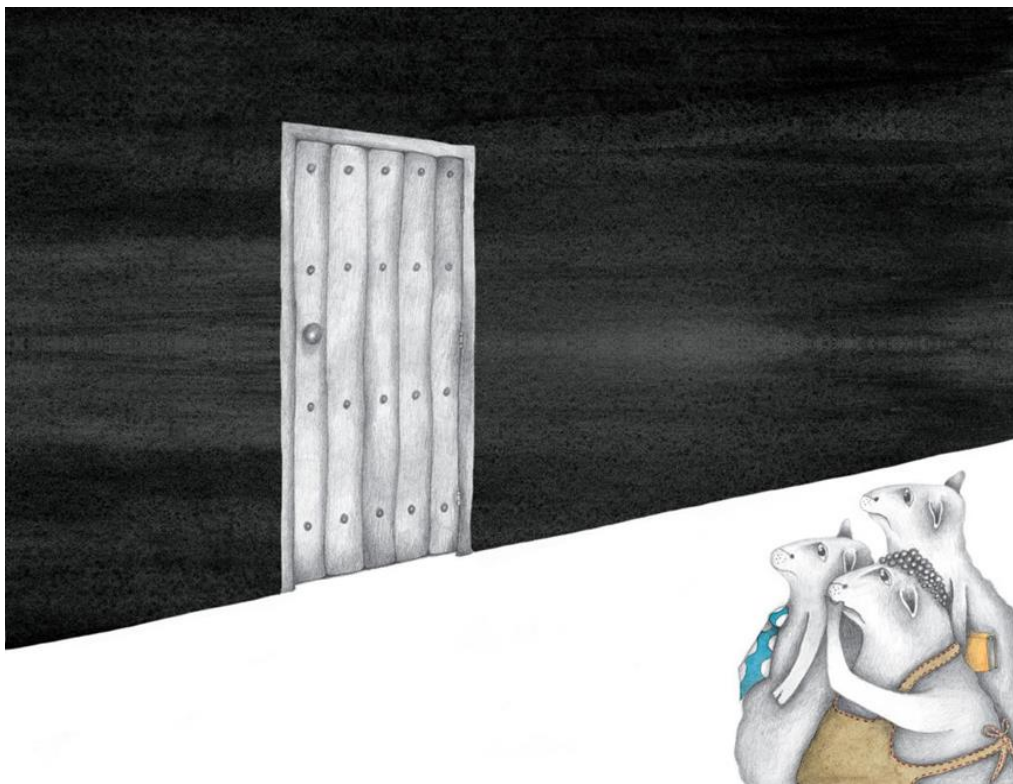
Υπάρχει ένα κείμενο στα αριστερά της εικόνας το οποίο αναφέρει «Όλα τα παιδιά μεγαλώνουν σε ένα σπίτι γεμάτο αγάπη. Εκεί μοιράζονται με τους δικούς τους όχι μόνο τη χαρά και την ευτυχία, αλλά και τις λύπες και τις στεναχώριες. Το σπίτι τους είναι το καταφύγιο τους». Το μήνυμα αυτό που περνά ο συγγραφέας στα παιδιά ασκεί επιρροή καθώς προβάλλει ένα μικρό παιδί που δεν έχει μαζί του την οικογένεια του ώστε να μοιραστεί τη ζωή του. Ακόμα, πάνω από το παιδί έχει μια μικρή πρόταση η οποία λέει, «Όλα; Εγώ δεν...», με την φράση αυτή η εικόνα γίνεται ακόμα πιο δυνατή συναισθηματικά, προσδίδοντας πολλά αισθήματα στον αναγνώστη. Η σχέση εικόνας και λόγου στην εικόνα αυτή είναι δυνατή, καθώς αλληλοσυμπληρώνονται. Παρ' όλο που με μια πρώτη ματιά μπορείς να καταλάβεις την εικόνα έρχεται το κείμενο και με τα λόγια αυτά κάνει την εικόνα ακόμα πιο δυνατή. Έτσι λοιπόν, το κείμενο λειτουργεί συμπληρωματικά με την εικόνα.

Το σημαίνον της εικόνας είναι το παιδί που βρίσκεται ολομόναχο σε μια γωνία του δρόμου, σε μια μεγάλη και άχαρη πόλη. Το σημεινόμενο γίνεται πιο εύκολα αντιληπτό με το κείμενο. Το παραμύθι αυτό και ειδικότερα η εικόνα αυτή θίγουν κοινωνικό ζήτημα. Το κείμενο μας αφήνει να καταλάβουμε τι σκέφτεται το παιδί εκείνη τη στιγμή. Τίποτε δεν είναι δεδομένο στην ζωή. Πολλοί άνθρωποι καθημερινά παλεύουν μόνοι τους στην ζωή χωρίς καμία βοήθεια. Στην προκειμένη περίπτωση είναι πιο έντονο το ζήτημα αυτό καθώς απευθύνεται σε ένα μικρό παιδί. Το παιδί δείχνει να πορεύεται μόνο του χωρίς την αγάπη και την βοήθεια της οικογένειας του. Είναι μια έντονη συναισθηματικά εικόνα και ακόμα πιο έντονα είναι τα λόγια που δείχνει να σκέφτεται ο μικρός ήρωας. Το παιδί αυτό δεν έχει τις ανέσεις και την βοήθεια που μπορεί να έχουν άλλοι και παλεύει μόνο του να κρατηθεί στην ζωή και στην δύσκολη καθημερινότητα. Πρέπει να παλεύουμε για τη ζωή, για την οικογένεια και για όλα τα αγαθά που μας προσφέρει η ζωή χωρίς να θεωρούμε τίποτε δεδομένο.

Τέλος, το παραμύθι αυτό προβάλλει έντονα κοινωνικά ζητήματα. Δείχνει με έξυπνο και σαφή τρόπο τα συναισθήματα που περικλείουν το μικρό παιδί. Ο συγγραφέας κ. Ηλιόπουλος και η εικονογράφος κα. Λαδά εύκολα περνούν, ο καθένας με τον τρόπο του, τα μηνύματα και μπορούν να γίνουν αντιληπτά από τα μικρά παιδιά. Χρησιμοποιεί για ήρωα ένα μικρό παιδί δείχνοντας έτσι στα παιδιά ότι οι δυσκολίες της ζωής δεν έχουν ηλικία. Η εικονογράφος προβάλλει εικόνες όμορφες, κατανοητές, ξεκάθαρες και κοντά στην πραγματικότητα. Οι μικροί αναγνώστες εύκολα και με μοναδικό τρόπο μπορούν να καταλάβουν το νόημα της ιστορίας μέσα από την εικόνα και φυσικά από το κείμενο.

«Τα κίτρινα καπέλα»

Θυμάμαι, πριν πολλά χρόνια, σ' ένα μεγάλο καταπράσινο βοσκοτόπι, ζούσαν χαρούμενα κι αρμονικά πρόβατα, κατσίκες, κουνέλια και λαγοί, κότες, κόκορες και ποντικοί. Εκεί ζούσαν ο κύριος και η κυρία Μπε με τα επτά μικρά τους προβατάκια. Μια μέρα, άκουσε ο κύριος Μπε να λένε πως στα χιονισμένα τα βουνά τα μακρινά υπήρχαν άγρια θηριά που θέλαν να πιάσουν τα πρόβατα και να τα οδηγήσουν σε μέρη άγνωστα και σκοτεινά. «Γιατί;» αναρωτήθηκε. Να 'ναί άραγε η γούνα μας πιο όμορφη και πιο ζεστή; Η μήπως είναι η γη μας πιο πράσινη και ζηλευτή; (Ματαθία- Κόβο 2017).

-Εικόνα2-

Το παραμύθι αυτό με τίτλο «Τα κίτρινα καπέλα» έχει συγγραφεί και εικονογραφηθεί από την συγγραφέα Κέλλυ Ματαθία- Κόβο (2017). Το βιβλίο της Κόβο είναι το πρώτο ελληνικό εικονογραφημένο που υπαινίσσεται το Ολοκαύτωμα. Το βιβλίο αυτό είναι πολύ σημαντικό καθώς μιλά για σκληρά γεγονότα με έντονα συναισθήματα. Πιο συγκεκριμένα το παραμύθι αυτό βασίζεται στην σωτηρία μιας οικογένειας από το Ολοκαύτωμα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Όλα θίγονται μέσα από τους ήρωες του παραμυθιού. Έντονο είναι το στοιχείο του φόβου, της απειλής αλλά παράλληλα και της

φιλίας. Μέσα στο παραμύθι γενικότερα αναφέρονται τα «κίτρινα καπέλα» τα οποία είναι στοιχείο άγριο. Είναι μια δυνατή ιστορία που συνδέει τον φόβο και το θάρρος, όπως μιλά και για τη σημαντικότητα της φιλίας και πως αυτή μπορεί να κερδίσει το κακό. Μιλά για όλους αυτούς που βρίσκουν το κουράγιο και τη θέληση να αντιμετωπίσουν τα γεγονότα και να σταθούν εμπόδιο ώστε να υπερασπιστούν το δικαίωμα για την ζωή.

Στο παραμύθι αυτό πρωταγωνιστές είναι τα ζώα, τα οποία δημιουργούν οικείο και ασφαλές αίσθημα στον αναγνώστη διότι θίγει ένα σκληρό ιστορικό γεγονός. Πιο συγκεκριμένα, οι ήρωες είναι λαγοί, πετεινοί, ποντικοί και η οικογένεια των προβάτων όπου και διώχθηκε. Στη συγκεκριμένη εικόνα πρωταγωνιστούν τα πρόβατα, ο μπαμπάς και τα παιδιά. Τα πρόβατα είναι αγνά, φιλικά, άκακα και ζουν ομαδικά. Στην εικόνα αυτή παρατηρούνται τρία από τα πρόβατα της οικογένειας.

Πρώτα- πρώτα, η αίσθηση που μας δίνει η συγκεκριμένη εικόνα είναι φόβος, τρόμος, αγωνία, άγχος. Στα πρόσωπα των προβάτων ζωγραφίζεται ο φόβος και ο τρόμος και παράλληλα η λύπη. Δείχνουν αγωνία για το τι πρόκειται να συμβεί. Από την στάση των σωμάτων δείχνουν να κρύβονται τα παιδιά πίσω από το σώμα του πατέρα τους. Έχουν ανασφάλεια και ψάχνουν ελπίδα και ασφάλεια από τον πατέρα. Αναζητούν την σωτηρία από αυτόν. Το πρόσωπο του πατέρα είναι πιο σκληρό και φαίνεται έτοιμος να παλέψει για την οικογένεια του. Το βλέμμα του κοιτά με απόγνωση την πόρτα. Το ίδιο και τα παιδιά όμως πιο ανήσυχα καθώς νιώθουν την απειλή.

Τα χρώματα είναι σκληρά και μονότονα. Παρατηρούμε έντονα τον κατάμαυρο τοίχο στην εικόνα ο οποίος φαίνεται να καταπλακώνει τα πρόβατα. Προκαλεί ένταση ο μαύρος τοίχος σε σχέση με το υπόλοιπο μέρος που είναι άσπρο. Η εναλλαγή αυτή σε άσπρο- μαύρο προκαλεί μια ανισορροπία, περιμένοντας να συμβεί κάτι κακό. Παρόλο που επικρατεί το ασπρόμαυρο έχει κάποιες χρωματιστές λεπτομέρειες στα «ρούχα» των προβάτων. Για παράδειγμα, βλέπουμε γλυκές και ήπιες λεπτομέρειες γαλάζιου, καφέ και κίτρινου. Γενικότερα είναι μια εικόνα συγκλονιστική και παράλληλα με τα χρώματα καταφέρνει να κεντρίσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και τη σκέψη του.

Τα σχήματα και οι γραμμές στην εικόνα αυτή υπάρχουν αλλά δεν κεντρίζουν τόσο το ενδιαφέρον. Η εικόνα αυτή προσεγγίζει τον θεατή

συναισθηματικά. Παρατηρούμε την μεγάλη στα μάτια των ηρώων πόρτα η οποία πάνω τις έχει γραμμές και την κάνει να φαίνεται ακόμα πιο ψηλή. Η εικονογράφος δίνει μια πινελιά αισιοδοξίας στην εικόνα με τα διάφορα σχήματα- σχέδια που έχουν τα ρούχα των ηρώων. Η πουά γραβάτα με τους έντονους κύκλους και το πουά καπελάκι δίνουν χαρούμενη νότα στην εικόνα. Φαίνεται να ξεχωρίζει το σχέδιο του τοίχου που διαχωρίζεται με το πάτωμα. Οι γραμμές δεν είναι φανερές καθώς χρησιμοποιούνται έντονα χρώματα και έντονες διαθέσεις.

Το σημαίνον στην εικόνα αυτή είναι τα πρόβατα. Απεικονίζονται τέρμα δεξιά στην σελίδα απροστάτευτα μπροστά από ένα τεράστιο μαύρο τοίχο και μια γκρι πόρτα η οποία προμηνύει ότι θα συμβεί κάτι κακό. Το σημαινόμενο προκύπτει από ολόκληρο το παραμύθι και την ιστορία που αναγράφεται. Πιο συγκεκριμένα θίγει ένα ζήτημα πολέμου και κακουχίας μέσω των παιδικών ηρώων. Είναι μια έντονη συναισθηματικά εικόνα. Και μόνο από την εικόνα και τη σωστή εικονογράφηση που έχει γίνει ο αναγνώστης μπορεί να σκεφτεί τι έπεται. Στο παραμύθι αυτό η εικόνα είναι εξίσου σημαντική με το κείμενο. Η εικόνα συμπληρώνει και εμπνέει τον αναγνώστη παράλληλα με την ανάγνωση του κειμένου. Οι εικόνες είναι πολύ δυνατές από μόνες τους και παράλληλα με το κείμενο προκαλούν μεγάλο ενδιαφέρον και τραβούν την προσοχή του αναγνώστη.

Ολοκληρώνοντας, το παραμύθι προσεγγίζει πολύ σωστά, έξυπνα και ομαλά ένα τόσο σοβαρό γεγονός. Είναι σημαντικό πως είναι κατάλληλο για τα μικρά παιδιά και πως είναι ένα ξεχωριστό παραμύθι αφού καλύπτει τόσο σωστά ένα τέτοιο ζήτημα της ιστορίας στα μικρά παιδιά. Επιπλέον, είναι ευκολοκατανόητο και μέσα από τους ήρωες περνάει ομαλά στα παιδιά. Παράλληλα, όπως αναφέρθηκε εξιστορεί μέσα από τους ήρωες (ζώα), μια τραγική ιστορία με θύματα μια οικογένεια κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Τέλος, είναι σημαντικός ο τρόπος που αναδεικνύει την φιλία και την αλληλεγγύη. Δείχνει πως όταν υπάρχει αληθινή αγάπη, σεβασμός, συμπόνοια και αφοσίωση όλα μπορούν να αντιμετωπιστούν. Τίποτε δεν μπορεί να σταθεί εμπόδιο στο δικαίωμα της ζωής.

«Ο Κουκούσκα»

²Στον κόσμο των πουλιών ξημερώνει μια μέρα πολύ διαφορετική: κάτι παράξενο έχει συμβεί στον ουρανό. Ο Κουκούσκα, ένας μικρός κούκος, αποφασίζει να λύσει το μυστήριο (Κατσίκια, 2017).

Ένας κούκος, δεν φέρνει την άνοιξη... Φέρνει όμως βόλτα όλα τα πουλιά του δάσους!

-Εικόνα3-

Ο Κουκούσκα έχει συγγραφεί και εικονογραφηθεί από τη Μάρω Κατσίκια το έτος 2017. Το παραμύθι αυτό περιέχει πολλές εικόνες, κυρίως γεωμετρικές και σε συνδυασμό με ένα λιτό και ευκολοκατανόητο κείμενο προκαλούν τον ενθουσιασμό στους μικρούς αναγνώστες. Έτσι λοιπόν στον κόσμο των πουλιών ξημερώνει μια πολύ ιδιαίτερη μέρα καθώς κάτι περίεργο συμβαίνει στον ουρανό. Ο Κουκούσκα, ένας κούκος, προσπαθεί να μάθει τι συμβαίνει. Είναι ένα εικαστικό παραμύθι, όλη η ιστορία βασίζεται στις γεωμετρικές εικόνες, τα σχήματα, τα χρώματα που ελκύουν την προσοχή κάθε αναγνώστη.

Αρχικά, ο Κουκούσκα, ο ήρωας του παραμυθιού είναι ένας μικρός κούκος, ο οποίος ανακαλύπτει ότι λείπουν κομμάτια από τα δένδρα, τις καμηλοπαρδάλεις ακόμα και τα πουλιά από τον ουρανό. Όλη αυτή η κατάσταση του προκαλεί αναστάτωση, απορία και έτσι αποφασίζει να λύσει το μυστήριο. Οι εικόνες αυτές είναι σουρεαλιστικές, όπως και η ιστορία, καθώς

² Η περίληψη αναφέρεται στο οπισθόφυλλο του παραμυθιού

πηγάζουν από την φαντασία της συγγραφέως αλλά με μια συγκεκριμένη ακολουθία. Η συγκεκριμένη εικόνα βασίζεται στο επόμενο πρωί, αφού ο Κουκούσκα είδε τι συνέβη. Έτσι λοιπόν, βλέπουμε να καλεί όλα τα πουλιά σε συμβούλιο, όπως αναφέρεται και στο κείμενο «Το επόμενο πρωί ο Κουκούσκα κάλεσε όλα τα πουλιά σε συμβούλιο», «Τα πουλιά όμως μιλούσαν όλα μαζί και γινόταν θόρυβος». Τα πουλιά στην εικόνα αυτή συνολικά είναι δεκαοκτώ. Το μέγεθος του ήρωα Κουκούσκα είναι ελαφρώς μεγαλύτερο από τα υπόλοιπά. Αυτό συμβαίνει ώστε να παρατηρηθεί πιο εύκολα και για να δείξει η εικονογράφος πως στο σημείο αυτό είναι ο αρχηγός του συμβουλίου. Τοποθετείται στην μέση και κάτω ακριβώς από το κειμενάκι. Όλα τα υπόλοιπα πουλιά φαίνεται να το παρατηρούν με ανοιχτό στόμα γεγονός που δείχνει ότι συνομιλούν. Η εικόνα σαν πρώτη εντύπωση προκαλεί μια αναστάτωση. Είναι έντονα τα χρώματα, τα σχήματα και οι λεπτομέρειες ώστε να προκαλείται αγωνία και ταραχή στον αναγνώστη. Αυτό εύλογα γίνεται καθώς η εικονογράφος καταφέρνει να μας περάσει τον θόρυβο που επικρατεί. Στο πρόσωπο του ζωγραφίζεται η αγωνία και η απόγνωση καθώς μάλιστα καταλαβαίνει πως δεν υπάρχει επικοινωνία και πρέπει να λύσει μόνος του το μυστήριο. Τα πουλιά δείχνουν να βρίσκονται σε πανικό. Υπάρχει έντονη αναπαραστατικότητα και ζωντάνια. Σημαντικό στοιχείο στην εικόνα αλλά και σε όλο το παραμύθι είναι τα χρώματα. Μεταδίδεται αίσθημα ζωντάνιας, ενέργειας, έντασης. Καλύπτεται όλο το χρωματικό φάσμα. Υπάρχουν ζωηρά χρώματα που διεγείρουν και κεντρίζουν το ενδιαφέρον του θεατή. Ακόμη, ο ήρωας αναπαρίσταται με τα λιγότερα χρώματα διαφέροντας από τα υπόλοιπα πολύχρωμα πουλιά. Πιο συγκεκριμένα το σώμα του είναι μαύρο, ενώ το κεφάλι του ολοστρόγγυλο κόκκινο δίνοντας αντίθεση με το υπόλοιπο σώμα. Το κόκκινο θεωρείται δυναμικό και κυρίαρχο χρώμα τραβώντας πάντα την προσοχή. Έπειτα παρατηρούμε το πουλί με έντονο κίτρινο χρώμα, παρ' όλο που είναι ένα τραβά την προσοχή. Ακόμη χρησιμοποιείται από την εικονογράφο το πράσινο χρώμα άλλοτε πιο έντονο και άλλοτε πιο απαλό λαχανί. Το πράσινο υπάρχει και σαν βάση στα διάφορα μέρη των σωμάτων των πουλιών, όπως για παράδειγμα στα φτερά. Δεν θα μπορούσε να λείπει το πράσινο αφού θεωρείται το χρώμα της φύσης. Έπειτα βασικό χρώμα στην εικόνα είναι το μπλε. Αναδεικνύει ψυχρότητα αλλά προκαλεί και έντονη αντίθεση με τα υπόλοιπα χρώματα. Τέλος, έχουμε και την χρωματική

επιλογή του μαύρου, σε μια έγχρωμη εικόνα το μαύρο αυξάνει την απήχηση και την ένταση. Σαν βάση, υπόβαθρο της εικόνας παρατηρείται το άσπρο χρώμα που παραπέμπει σε ηρεμία και αγνότητα. Αποσπά την προσοχή και συνδυάζει αρμονικά την υπόλοιπη παλέτα χρωμάτων.

Όλο το παραμύθι βασίζεται στις γραμμές και στην πληθώρα των σχημάτων. Πιο συγκεκριμένα βασίζεται στα γεωμετρικά σχήματα που τραβούν την προσοχή του θεατή και διεγείρουν το ενδιαφέρον. Χρησιμοποιούνται καθημερινά σχήματα όπως κύκλοι, παραλληλόγραμμα, τετράγωνα, τρίγωνα, ημικύκλια, σχήματα τα οποία αναγνωρίζονται εύκολα από τα παιδιά. Το σκηνικό και οι ήρωες έχουν δημιουργηθεί από γεωμετρικά σχήματα δίνοντας αρμονία μεταξύ των καμπυλόσχημων και γωνιωδών μορφών, κύκλων και πολυγώνων. Σε συνδυασμό με τα σχήματα, τις μορφές και τα εναλλασσόμενα χρώματα που δημιουργούν εντυπωσιακές εικόνες που αιχμαλωτίζουν όλα τα βλέμματα. Ακόμη, σημαντικές είναι οι λεπτές, λιτές, φαρδιές γραμμές που χρησιμοποιούνται στο υπόβαθρο της εικόνας. Οι γραμμές αυτές έχουν χρώματα απαλά κυρίως άσπρο, γκρι ανοιχτό και σκούρο. Εκφράζουν κινητικότητα και αυξάνουν την πληρότητα της εικόνας. Επιπλέον λειτουργούν ως κατευθυντήριες γραμμές. Η κίνηση που δίνει η γραμμή τραβά την προσοχή και το μάτι ακολουθεί την πορεία της. Οι πιο μεγάλες γραμμές που βλέπουμε δίνουν την αίσθηση του βάθους.

Τέλος, είναι ένα παραμύθι με λιγιστά λόγια αλλά απαραίτητα. Το σημαίνουν στην εικόνα αυτή είναι ο Κουκούσκα, ο κούκος. Το κείμενο εδώ λειτουργεί συμπληρωματικά καθώς υπάρχει μια σύνδεση με την εικόνα λειτουργώντας σαν διάλογος. Είναι σημαντικό ότι εύκολα τα παιδιά κατανοούν το νόημα και μπορούν εύκολα να το δραματοποιήσουν. Το σημειώμενο και τελικό νόημα της ιστορίας αυτής είναι η κλοπή και η επιστροφή των κλοπιμαίων με προσωπική ευθύνη για την διόρθωση του λάθους. Έτσι, κλείνει και το κείμενο με την πολύ όμορφη, συγκινητική και γεμάτο νόημα φράση «*Ο ουρανός ανήκει σε όλους*». Ο σεβασμός προς την φύση αλλά και προς του άλλους είναι αναγκαία.

«Η βάρκα που τη λένε μνήμη»

³Το μικρό αγόρι ανακαλύπτει πως μέσα από τις παλιές και αγαπημένες συνήθειες ο παππούς του, που δεν είναι πια κοντά του, ζει μέσα του. Κι όσο τον θυμάται και τον αγαπά τόσο εκείνος έρχεται και ξαναέρχεται με τη βάρκα του κι απλώνει μπροστά του όλη του τη ζωή. Κι η βάρκα του δεν είναι άλλη από τη μνήμη. Η μνήμη που κάνει τους αγαπημένους μας να είναι πάντα μαζί μας, σαν να μην έχουν φύγει ποτέ. (Ηλιόπουλος, 2017).

Θέλω να πλησιάσω
για να δω καλύτερα,
αλλά ο ήλιος με τυφλώνει.
Κάποιος είναι μέσα στη
βάρκα. Κάποιος που μοιάζει
πολύ στον παππού μου.
Τραβάει κουπί και
ξεμακραίνει. Τον ακολουθώ
κι εγώ από τη στεριά.
Τραβάει πιο γρήγορα.
Τρέχω εγώ. Τραβάει
πιο αργά. Περπατάω.
Σταματάει. Σταματάω.
Μα είναι ο παππούς μου,
αλλά πολύ νέος.
Όπως ο παππούς στη
φωτογραφία πάνω στο
τραπεζάκι, στο σπίτι μας.

-Εικόνα4-

Συγγραφέας του βιβλίου «Η βάρκα που τη λένε μνήμη» είναι ο Βαγγέλης Ηλιόπουλος. Την εικονογράφηση έχει κάνει η ζωγράφος Ντανιέλα Σταματιάδη. Παρουσιάζει τη μνήμη ως βάλσαμο της ψυχής και θεμέλιο της κοινωνίας (2017). Όπως σημειώνει ο συγγραφέας, το βιβλίο αυτό «μιλά για τον σεβασμό και την αγάπη στην μνήμη δικών μας ανθρώπων που έχουν φύγει, αλλά ζουν για πάντα μαζί μας. Δεν πρόκειται για ένα βιβλίο για την απώλεια και το πένθος. Το παιδί δεν βιώνει λύπη κι απογοήτευση. Αγαπά τον παππού με όλη του τη δύναμη και, στην ανάμνηση όσων έζησαν μαζί, τιμά και σέβεται τη μνήμη του. Αυτό κάνει τον παππού πάντα ζωντανό μέσα του και οδηγό του στην ανακάλυψη

³ Το απόσπασμα αυτό αναγράφεται στο οπισθόφυλλο του βιβλίου.

των μυστικών της ζωής» (Ηλιόπουλος, 2017). Προσεγγίζει με σεβασμό τις αξίες της ζωής. Μάλιστα είναι σημαντικό να αναφερθεί πως στις τελευταίες σελίδες, περιλαμβάνεται σημείωμα προς γονείς και εκπαιδευτικούς με την υπογραφή της ψυχολόγου-τραυματοθεραπεύτριας Τέσσας Πράττου, το οποίο παρουσιάζει τη διάσταση του θέματος που πραγματεύεται η ιστορία και προτείνει τρόπους με τους οποίους μπορούν να μιλήσουν γι' αυτό στα παιδιά.

Η εικόνα που επιλέχθηκε είναι μια αναπαράσταση. Με μια πρώτη ματιά παρατηρούμε ένα μικρό αγόρι μια ηλιόλουστη μέρα, σε μια παραλία ψάχνοντας να δει ποιος βρίσκεται στην βάρκα. Η εικόνα σε ταξιδεύει με την απλότητα της. Έχει στοιχεία κινητικότητας και αυτό φαίνεται από την αναπαράσταση του παιδιού. Χρησιμοποιούνται απαλά κυρίως χρώματα προσεγγίζοντας με ηρεμία το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Στην εικόνα αυτή μεγάλο ρόλο έχει και το κείμενο.

Ο ήρωας του παραμυθιού είναι ένα μικρό αγόρι. Βρίσκεται στην παραλία και προσπαθεί να κοιτάξει ποιος επιβαίνει στην βάρκα. Του μοιάζει πολύ με τον παππού του. Η εικόνα δεν έχει πολλά στοιχεία και για αυτό προκαλεί ηρεμία. Το αγόρι δείχνει παρά τον έντονο ήλιο να δει ανυπόμονα αν όντως είναι ο παππούς του. Έχει βάλει τα ποδιά του στο νερό ώστε να προσπαθήσει να πλησιάσει και να δει επιτέλους ποιος είναι. Έχει μπει με αγωνία στο νερό, αυτό φαίνεται και από το ψάρι που κολυμπά ανέμελο δίπλα στο αγόρι. Τίποτα δεν φαίνεται να του τραβά την προσοχή. Φαίνεται να έχει μια ζεστή και καθαρή ημέρα. Η αναπαράσταση και η κινητικότητα του αγοριού μας κάνει να αγωνιούμε μαζί του για το αν τελικά είναι όντως ο παππούς του. Συνεπώς, παρασέρνει τον θεατή αφήνοντας τον να σκεφτεί και την εξέλιξη. Αν παρατηρήσουμε πιο προσεκτικά το πρόσωπο του παιδιού, θα δούμε την ανυπομονησία και τη χαρά που κρύβει ώστε να ξαναδεί τον αγαπημένο του παππού. Τα μάτια του κοιτούν καρφωμένα ευθεία προς την βάρκα, ενώ η κίνηση του σώματος δείχνει την λαχτάρα και την περιέργεια.

Τα χρώματα είναι απαλά αλλά κυρίαρχα. Το έντονο γαλάζιο έρχεται σε αντίθεση με τα χρώματα του παιδιού. Το φόντο πίσω είναι μπλε δίνοντας έτσι περισσότερη προσοχή στα χρώματα του αγοριού. Οι ηλιαχτίδες έχουν απαλό άσπρο χρώμα ώστε να ξεχωρίζουν στο μπλε. Το ψάρι κάνει αντίθεση μέσα στο νερό με το πράσινο χρώμα και τις μπλε βούλες. Στο παιδί χρησιμοποιούνται πραγματικά χρώματα. Πιο συγκεκριμένα, η επιδερμίδα του είναι ανοιχτό μπλε

(κοντά στο χρώμα του δέρματος), τα μαλλιά του καστανόξανθα όπως και τα φρύδια και έχει κοκκινωπά μάγουλα. Η θάλασσα έρχεται σε αντίθεση με τον ουρανό και τον ήλιο.

Οι γραμμές και τα σχήματα είναι λεπτομέρειες που κάνουν την διαφορά. Το μαλλί του αγοριού έχει μικρές ευθείες γραμμές δίνοντας ζωντάνια. Ευθείες και καρφωμένες προς το αγόρι είναι και οι ηλιαχτίδες. Οι κυκλικές λεπτομέρειες στην μπλούζα του παιδιού τραβούν την προσοχή. Το ίδιο συμβαίνει και με τις βούλες στο ψάρι. Επιπλέον, στην θάλασσα παρατηρούνται μικρές γαλάζιες βούλες σαν να φαίνονται μικρά ψάρια. Πάραυτα προσδίδει κίνηση.

Το κείμενο στην εικόνα αυτή είναι μεγάλο και βρίσκεται ακριβώς δίπλα στο αγόρι. Το κείμενο είναι πολύ σημαντικό καθώς είναι το κατευθυντήριο στην ιστορία αυτή. Παράλληλα με αυτό και την εικόνα τα παιδιά μπορούν να αντιληφθούν το νόημα. Το νόημα της μνήμης σαν αγαθό εικονογραφείται εδώ σαν μια βάρκα. Η βάρκα είναι η μνήμη που φέρνει το παιδί κοντά στην ανάμνηση του παππού του. Είναι μια πολύ δυνατή εικόνα παράλληλα και με το κείμενο και αποδίδουν ένα βαθύ νόημα. Διαβάζεις το κείμενο και παράλληλα κοιτάς την εικόνα. Το σημαίνον της εικόνας είναι το αγόρι που χάνεται στην μνήμη του για να δει τον αγαπημένο του παππού. Το μήνυμα είναι ξεκάθαρο: «όσοι αγαπάμε βρίσκονται στην μνήμη μας για πάντα κοντά μας». Οι μικροί αναγνώστες κατανοούν το νόημα της ιστορίας λαμβάνοντας πολλά συναισθήματα. Η ζωγραφική και η λογοτεχνία αλληλοεπιδρούν προσφέροντας στην ανάγνωση τις αξίες της αληθινής ζωής.

«Στη μύτη του κουταβιού μια ακριδούλα»

*Γνωρίζουμε τις τέσσερις εποχές του χρόνου μέσα από τρίστιχα ποιηματάκια
(χαϊκού)!*

Τι βαθύς ύπνος!

στη μύτη του κουταβιού

Μια ακριδούλα. Το έχει στρώσει μέχρι και στ' αυτάκια σου, ε, γαϊδαράκο;

Όμορφη μέρα!

Θα μου μάθεις να πετάω, χελιδονάκι;

-Εικόνα5-

Το χαϊκού για τις τέσσερις εποχές έγραψε η Ροδούλα Παππά και εικονογράφησε η Ασιάτισσα, η οποία είναι Γαλλίδα πολίτης, Seng Soum Ratanavanh (2017). Το βιβλίο αναφέρεται στις εποχές, άνοιξη, καλοκαίρι, φθινόπωρο και χειμώνας. Γιατί όπως αναφέρει η συγγραφέας όλα έχουν την πορεία από την αναγέννηση προς τον μαρασμό. Το αποτέλεσμα είναι εντυπωσιακό καθώς συνδυάζεται ο απλός και περιεκτικός λόγος των χαϊκού με τις καλαίσθητες και όμορφες εικόνες της εικονογράφου. Τα χαϊκού είναι γνωστό πως είναι νύξεις λέξεων που παρέχουν λιτές και μετρημένες συλλαβές, αλλά γεμάτο νόημα. *Οι παλιοί δάσκαλοι στα ανατολικά της γης έλεγαν πως πρέπει όλες τις αποφάσεις σου να τις παίρνεις μέσα σε επτά και μόνον βαθιές*

αναπνοές, όλες οι υπόλοιπες πηγαίνουν χαμένες. Επομένως, τα χαϊκού μπορείς να τα διαβάσεις και με μια αναπνοή λαμβάνοντας το νόημα που θέλει να περάσει. Είναι ωφέλιμο και για τα μικρά παιδιά.

Είναι ξεκάθαρο πως στην εικόνα αυτή μιλάμε για τον χειμώνα. Ακόμη, ευδιάκριτοι είναι και οι πρωταγωνιστές της εικόνας. Αυτοί είναι ο γαϊδαράκος, το πολύχρωμο πουλάκι, το αγόρι και φυσικά η εποχή του χειμώνα. Ο χώρος που βρίσκονται είναι στην εξοχή, μάλλον σε κάποιον αχυρώνα, γεμάτο χιόνι. Ο γαϊδαρος είναι σχεδιασμένος έτσι που φαίνεται πολύ κοντά σε εμάς. Με τον τρόπο αυτό προκαλείται ζωντάνια και φαντασία. Η έκφραση στο πρόσωπο του είναι πολύ ήρεμη και γαλήνια. Τα μάτια του είναι έτσι που φαίνεται να κοιτούν το πουλάκι που έχει σταθεί μπροστά του. Στο βάθος φαίνονται και τα χιονισμένα δένδρα, που έχουν χαθεί από το πολύ χιόνι. Με τον γαϊδαράκο τόσο κοντά και τα δένδρα σχεδιασμένα μακριά και πίσω προκαλείται βάθος στην εικόνα. Το πουλάκι φαίνεται να είναι φίλος με το γαϊδουράκι αφού ανάμεσα τους υπάρχει μια ευχάριστη και φιλική διάθεση. Κοιτά ο ένας τον άλλον με μεγάλη προσοχή. Το πουλί εκφράζει την σκέψη του στον γαϊδαρο «Το έχει στρώσει μέχρι και στα αυτάκια σου, ε, γαϊδουράκι;». Το πουλάκι είναι πολύ πρόσχαρο και γλυκό. Στο κεφάλι του γαϊδαρού εικονίζονται ένα αγόρι το οποίο ανέμελο και χαρούμενο φτιάχνει τον χιονάνθρωπο του. Με την εικόνα αυτή τα παιδιά έρχονται κοντά στην πραγματικότητα. Φαίνεται πως η εικονογράφος ήθελε να δώσει περισσότερα στοιχεία για τον χειμώνα και το χιονισμένο τοπίο και με παιχνιδιάρικη διάθεση σχεδίασε το παιδί στο κεφάλι του γαϊδαράκου. Το γαϊδουράκι είναι τοποθετημένο πίσω από έναν φράχτη και το πουλάκι κάθεται υπομονετικά πάνω στο σχοινί. Όλο αυτό το όμορφο τοπίο μαζί και με τα ζωάκια και το χιόνι που πέφτει δίνουν στην εικόνα ζωντάνια.

Τα φωτεινά χρώματα σε αυτή την εικόνα σίγουρα κεντρίζουν το ενδιαφέρον. Ζωντανεύουν ακόμα περισσότερο την εικόνα. Επικρατεί το γαλάζιο του ουρανού προκαλώντας στον θεατή ηρεμία. Μας παραπέμπει και στη ψυχρότητα, το κρύο που προκαλεί το χιόνι. Μέσα στο γαλάζιο ουρανό παρατηρούμε να πέφτουν αμέτρητες χιονονιφάδες. Το άσπρο χρώμα είναι γαλήνιο και πόσο μάλλον στην συγκεκριμένη εικόνα που το άσπρο λειτουργεί ως χιόνι. Το χιόνι είναι πολύ ευχάριστο και ιδιαίτερα στα μικρά παιδιά αφού τους προκαλεί χαρά και ευτυχία. Έπειτα το ενδιαφέρον κεντρίζει το ανοιχτό γκρι στο δέρμα του γαϊδαρου και οι πιο σκούρες γκρι λεπτομέρειες. Το

πρόσωπο του είναι τόσο ήρεμο που μπορεί να συνεπάρει κάθε αναγνώστη. Μια ακόμα ευχάριστη νότα στην εικόνα αυτή είναι σαφώς το πολύχρωμο πουλάκι. Το έντονο κόκκινο στο κεφάλι του και στα φτερά τραβά την προσοχή. Το γαλάζιο και το κίτρινο είναι γλυκές αποχρώσεις που δένουν όμορφα με τα υπόλοιπα χρώματα και προκαλούν την αντίθεση στην εικόνα. Το ίδιο συμβαίνει και με τις αποχρώσεις του αγοριού οι οποίες είναι ακριβώς ίδιες με αυτές του μικρού πουλιού. Πιο συγκεκριμένα και στις δυο περιπτώσεις χρησιμοποιούνται άσπρο, κίτρινο, κόκκινο και μπλε δείχνοντας αντίθεση στο γαλάζιο φόντο του ουρανού.

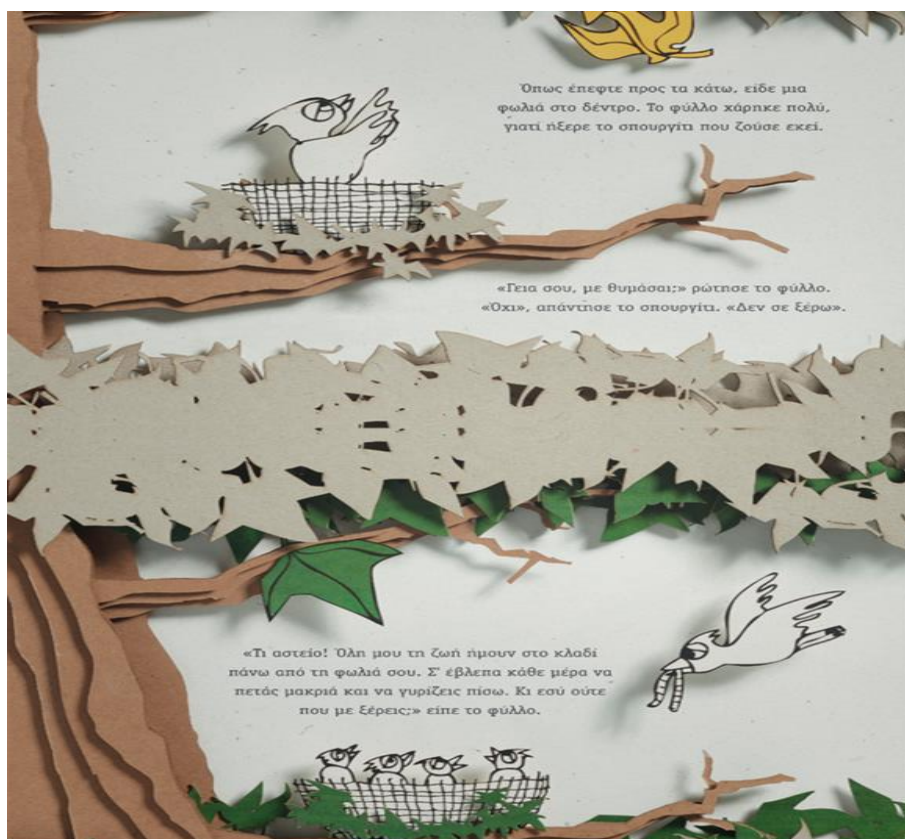
Οι γραμμές και τα σχήματα βελτιώνουν την εικόνα και δίνουν ζωντάνια στο κείμενο. Στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι *η ιδιαίτερη καλαισθητή και εμπνευσμένη εικονογράφος χρησιμοποιεί γιαπωνέζικες/ανατολικές γραμμές στην εικόνα*. Οι διάφορες φαινομενικά γραμμές μικρές και μεγάλες στα κλαδιά των δένδρων εκφράζουν κινητικότητα. Επιπλέον, κινητικότητα και ζωντάνια προκαλούν οι στρόγγυλες λεπτομέρειες του χιονιού σε ολόκληρο το φόντο της εικόνας. Παρατηρούμε, τις πολλές μικρές γραμμές στην χείτη, το σώμα και τα αυτιά του γάιδαρου λεπτομέρειες που μας κινούν στην πραγματικότητα. Ευδιάκριτα επίσης είναι τα σχήματα- σχέδια στο πουλάκι με τις μικρές βούλες και τα σχέδια στο σώμα του, κάνοντας το ακόμα πιο ενδιαφέρον. Ο χιονάνθρωπος είναι φτιαγμένος με δυο κύκλους (μπάλες) χιονιού. Η εικονογράφος χρησιμοποιεί πολλά σχήματα και σχέδια σε ολόκληρη την εικόνα με πολλές λεπτομέρειες. Τα σχέδια μάλιστα μας κινούν στην πραγματικότητα αφού όλα τους τα παρατηρούμε στην καθημερινότητα μας. Με τον τρόπο αυτό προσφέρει την ασφάλεια στα μικρά παιδιά παρουσιάζοντας μια ρεαλιστική σκηνή της πραγματικότητας με κίνηση, ζωντάνια και ενδιαφέρον.

Τέλος, υπάρχει μια ιδιαιτερότητα στη σχέση εικόνας και λόγου αφού μιλάμε για χαϊκού. Τα χαϊκού είναι είδος ιαπωνικής παραδοσιακής ποίησης. Συνήθως αποτελείται από τρεις ομάδες των 5, 7, 5 συλλαβών και τοποθετούνται σε τρεις στίχους για έμφαση. Στην περίπτωση της εικόνας φαίνεται το πουλάκι να εκφράζει τις σκέψεις του. Σε συνδυασμό με την εικόνα και τα λόγια η συγγραφέας καταφέρνει να περάσει το νόημα της ιστορίας στα παιδιά. Είναι αλληλένδετα κείμενο και εικόνα. Το σημαίνουν εδώ είναι το πουλάκι και ο γάιδαρος, ενώ το σημεινόμενο είναι η εποχή που καταλαβαίνουμε και από την εικόνα και από το κείμενο πως είναι ο χειμώνας.

«Ένα κίτρινο φύλλο»

⁴Μια μέρα ένα κίτρινο φύλλο έφυγε από το δέντρο του και άρχισε σιγά σιγά να πέφτει στη γη. Ένιωθε σα να πετάει. Καθώς έπεφτε, συνάντησε το σπουργίτι που έβλεπε όλη του τη ζωή στο από κάτω κλαδί. Το χαιρέτησε. Αλλά το σπουργίτι δεν θυμόταν να έχει ξαναδεί το φύλλο. Συνεχίζοντας την πτώση του, το φύλλο συνάντησε ένα μυρμηγκάκι που χαιρέτησε το φύλλο. Μα το φύλλο δεν θυμόταν να έχει ξαναδεί το μυρμηγκάκι κι ας περπατούσε όλη του τη ζωή πάνω του. Κι η όμορφη πτώση του κίτρινου φύλλου συνεχίστηκε. Συνάντησε την σκοτεινή τρύπα στον κορμό του δέντρου του, συνάντησε άλλα κίτρινα φύλλα όταν ακούμπησε σχεδόν πάνω στο χώμα.

«Και τώρα;», αναρωτήθηκε το κίτρινο φύλλο. «Τι θα γίνει;»

-Εικόνα6-

Ο συγγραφέας του παραμυθιού είναι ο Μιχάλης Μουλάκης και στην εικονογράφηση ο Φίλιππος Φωτιάδης (2017). Το «Ένα κίτρινο φύλλο» είναι μια μικρή ιστορία της πτώσης ενός φθινοπωρινού φύλλου από το κλαδί του στο

⁴ Απόσπασμα από το βιβλίο

έδαφος. Μια τρυφερή, συμβολική ιστορία που συγκινεί μικρούς και μεγάλους αναγνώστες. Ένα καλογραμμμένο παραμύθι, με ιδιαίτερη εικονογράφηση, που αφήνει ένα αισιόδοξο και ελπιδοφόρο μήνυμα. Οι συναντήσεις που έχει το φύλλο στην πορεία προς το έδαφος αναδεικνύουν όλες τις προσεγγίσεις της ζωής. Ένα κίτρινο φύλλο μας διδάσκει τη ζωή, τον κύκλο της ζωής και πως η φύση έχει φροντίσει τα πάντα να γυρνάνε ξανά και ξανά σε έναν τέλειο κύκλο ώστε να μη σπάσει ποτέ η αλυσίδα της ζωής.

Ο ήρωας του παραμυθιού είναι ένα κίτρινο φύλλο. Στην εικόνα που επιλέχθηκε βλέπουμε σαν βασικούς ήρωες τα σπουργίτια και το φύλλο. Το κίτρινο φύλλο πέφτει σύμφωνα με τον νόμο της φυσικής αργά από το κλαδί του προς το έδαφος. Κατά τη διάρκεια αυτή συναντά κάποιους «γνωστούς». Το κίτρινο φύλλο μας περιγράφει τον κύκλο της ζωής και τη σημαντικότητα της φύσης. Το φύλλο, καθώς πέφτει, συναντά πρώτα μια φωλιά με ένα πουλί. Το φύλλο χάρηκε γιατί έβλεπε συχνά το σπουργίτι. «Γεια σου, με θυμάσαι;», ρώτησε το φύλλο. «Όχι», απάντησε το σπουργίτι «Δεν σε ξέρω». Παραξενευμένο το φύλλο λέει «Τι αστείο! Όλη μου τη ζωή ήμουν στο κλαδί πάνω από τη φωλιά σου. Σ' έβλεπα κάθε μέρα να πετάς μακριά και να γυρίζεις πίσω. Κι' εσύ ούτε με ξέρεις» είπε το φύλλο. Σαν πρώτη ματιά είναι μια γεμάτη εικόνα με αρκετά στοιχεία. Προκαλείται το ενδιαφέρον και η φαντασία του θεατή. Την προσοχή τραβά το έντονο κίτρινο φύλλο. Αναπτύσσονται οι αισθήσεις και η φαντασία μας. Σε ολόκληρη την εικόνα παρατηρούμε κινητικότητα και αναπαραστατικότητα.

Τα χρώματα είναι απαλά, ήπια. Εκτός από το έντονο κίτρινο που έχει χρησιμοποιήσει ο εικονογράφος για τον πρωταγωνιστή, το φύλλο. Το κίτρινο κεντρίζει το ενδιαφέρον και αυτό είναι που θέλει να επιτύχει. Το κίτρινο προκαλεί και το αίσθημα της ελευθερίας. Τα χρώματα στην υπόλοιπη εικόνα είναι πιο θαμπά και μονότονα. Έτσι προκαλείται μια ισορροπία στην εικόνα. Επικρατεί το άσπρο χρώμα, το οποίο συμβάλλει στην ηρεμία. Το καφέ χρώμα στο δένδρο μας κινεί κοντά στην πραγματικότητα. Επιπλέον, φυσικά δεν λείπει το πράσινο, το χρώμα της φύσης.

Οι γραμμές και τα σχήματα συνδυάζονται για να κορυφώσουν το σύνολο της εικόνας. Η κάθετη σελιδοποίηση αναδεικνύει ακόμα περισσότερο την ακολουθία των εικόνων μέσα από τα χρώματα και σχήματα. Χρησιμοποιούνται πολλές πτυχώσεις και γεωμετρίες, διαστάσεις και

προοπτικές όλες κοντά στην πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, οι γραμμές που χρησιμοποιούνται για να αναδείξουν το δένδρο μας παρακινούν στην πραγματική όψη ενός κορμού. Το ίδιο συμβαίνει και με τις γραμμές στα φύλλα. Οι φωλιές είναι σχεδιασμένες με πολλές μικρές, μεγάλες, κάθετες και οριζόντιες γραμμές. Η κινητικότητα είναι έντονη και αυτό φαίνεται κυρίως από το σχεδιασμό του φύλλου και ειδικότερα στα φτερά των σπουργιτιών που δείχνουν τόσο φυσικά.

Το κείμενο είναι μικρής έκτασης αλλά σκορπισμένο στην εικόνα. Αυτό γίνεται σαν την ακολουθία που έχει το φύλλο. Υπάρχει ο διάλογος στην εικόνα ανάμεσα στο φύλλο και το σπουργίτι. Ο διάλογος δίνει ζωντάνια, αναπαραστατικότητα και φυσικότητα. Το κείμενο, ο διάλογος μας βοηθά να κατανοήσουμε το βασικό περιεχόμενο της αφήγησης. Το φύλλο μας διδάσκει την επιρροή της ζωής φυλαγμένη σε λίγες λέξεις και εικόνες. Μας δείχνει την πορεία της ζωή και τις διαφορετικές σημάνσεις της. Το κείμενο είναι απλό και κατανοητό στα παιδιά, χωρίς περιττά λόγια. Τέλος, οι εικόνες είναι απλές, ζωντανές και όμορφες δίνοντας το νόημα της ιστορίας.

Το σημαίνον εδώ είναι το κίτρινο φύλλο. Το σημαινόμενο είναι η ζωή, η πορεία και η σημαντικότητα της φύσης. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με ιδέες για τη ζωή, την φύση και την αντίληψη της πραγματικότητας και της ισορροπίας. Στην ουσία μιλά για τον κύκλο της φύσης και την εξέλιξη της ζωής. Η αιώρηση του κίτρινου φύλλο ακολουθεί πιστά τους φυσικούς νόμους δίνοντας την πορεία της ζωής προς το τέλος, τη αγωνία του μετά και τις διάφορες αγωνίες της ζωής. *Είναι η επιτομή της ζωής όλων των έμβιων και μη όντων, φυλαγμένη σε λίγες λέξεις και εικόνες προσεκτικά συνδεδεμένες.*

«Φεύγει- Έρχεται»

Μια οικογένεια χωρισμένη στα δύο, με ένα κομμάτι στον Βορρά και ένα στον Νότο. Ένα αγόρι που μένει σε μια βροχερή και ψυχρή χώρα ετοιμάζει τις βαλίτσες του για να περάσει μερικές μέρες μακριά από τη μαμά και τον μπαμπά του, παρέα με τους αγαπημένους του παππούδες, τους θείους και τα ξαδέρφια του που μένουν στον Νότο. Ο Φοίβος, η μαμά του, ο μπαμπάς του κι ο Χιονιάς, ο σκύλος είναι εκείνοι που έφυγαν. Πήγαν να ζήσουν στον Βορρά. Ο Λέανδρος με τη Φοίβη, ο Άρης, η Μέλπω με τα δίδυμα, τον Φρίξο και την Έλλη και ο παπαγάλος Πλάτων είναι εκείνοι που έμειναν στον Νότο. ΦΕΥΓΕΙ ο Φοίβος... από τον Βορρά κι ετοιμάζεται να ταξιδέψει –πρώτη φορά μόνος του- για διακοπές στην πόλη που γεννήθηκε στον Νότο. ΈΡΧΕΤΑΙ ο Φοίβος... κι ο Λέανδρος, η Φοίβη, ο Άρης, η Μέλπω και τα Δίδυμα, προετοιμάζονται για τον ερχομό του.

-Εικόνα7-

Το παραμύθι αυτό το έχουν συγγράψει ο Μάνος Κοντολέων και η κόρη του Άννα Κοντολέων το έτος 2017. Το «Φεύγει έρχεται» έχει εικονογραφήσει η Φωτεινή Τίτκου. Με την δική τους ματιά και προοπτική μας οδηγούν στην

σύγχρονη μετανάστευση. Μας παρέχουν πολλές αναμνήσεις, εικόνες, χρώματα και συναισθήματα. Μιλά για μια τρυφερή οικογενειακή ιστορία. Μια οικογένεια χωρισμένη στα δυο, η μια στον Νότο και η άλλη στον Βορρά. Παρατηρούμε την αγάπη, την λαχτάρα και την προσμονή για την επανασύνδεση. Έτσι λοιπόν βλέπουμε την προετοιμασία του ταξιδιού του Φοίβου στον Βορρά, αλλά και τα συναισθήματα και την προετοιμασία υποδοχής από την οικογένεια. Τέλος, είναι ένα έντονο συναισθηματικά παραμύθι, προκαλώντας και στον αναγνώστη συγκίνηση, σκέψεις και συναισθήματα.

Οι ήρωες του παραμυθιού είναι μια ολόκληρη οικογένεια. Το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται η ιστορία είναι ο Φοίβος, ένα εξάχρονο αγόρι. Αποφασίζει λοιπόν να φύγει από τον Βορρά, από τους γονείς του και να εγκατασταθεί για κάποιο καιρό στους αγαπημένους του παππούδες, θείους και ξαδέρφια στο Νότο. Πάραυτα στην συγκεκριμένη εικόνα παρατηρούμε τα δίδυμα και την Μέλπω. Αυτοί αποφασίζουν να ετοιμάσουν με μεγάλη χαρά και ενθουσιασμό πάρτι υποδοχής του αγαπημένου τους Φοίβου. Οι ήρωες αυτοί βρίσκονται στον Νότο. Ο χώρος που βρίσκονται είναι μάλλον η κουζίνα του σπιτιού αφού είναι καθισμένοι τρώνε πρωινό και η Μέλπω μόλις ετοίμασε τον καφέ της. Παρατηρούμε πως κόβεται το κεφάλι της Μέλπω. Παρ' όλα αυτά η παρουσία της είναι τόσο έντονη μέσα από το κείμενο που η εικονογράφος μας αφήνει να φανταστούμε το πρόσωπο της. Ενθουσιασμένη, η Μέλπω γεμάτη ευτυχία αποφασίζει να κάνει μια γιορτή στο ζωολογικό πάρκο συντροφιά με τους ελέφαντες, τις καμηλοπαρδάλεις, τα δελφίνια και τους παπαγάλους. Τα δίδυμα κοιτούν απορημένα την Μέλπω ενώ παράλληλα απολαμβάνουν το πρωινό τους. Η εικόνα αυτή έχει έντονη κίνηση και αναπαράσταση αφού καταλαβαίνουμε ευδιάκριτα την κίνηση της μικρής που πάει να βάλει το κουτάλι με το γάλα και τα δημητριακά στο στόμα. Το ίδιο βλέπουμε και στην Μέλπω που φαίνεται να ετοιμάζεται να απολαύσει το μισοφαγωμένο μπισκότο. Τα δίδυμα Έλλη και Φρίξος φαίνονται αξιαγάπητα και χαριτωμένα. Το βλέμμα και των δυο είναι καρφωμένο με αγωνία και απορία προς την Μέλπω. Η Έλλη με την ανακοίνωση ότι θα γίνει γιορτή ενθουσιάστηκε τόσο που άρχισε να χειροκροτά δείχνοντας τον θαυμασμό της. Έτσι λοιπόν γράφει μια λίστα με ονόματα από παιδιά που θα προσκαλέσουν στην γιορτή υποδοχής. Είναι μια εικόνα χαριτωμένη γεμάτη ενθουσιασμό, χαρά, προσμονή και αγωνία.

Τα χρώματα τραβούν σίγουρα την προσοχή και το ενδιαφέρον. Υπάρχουν έντονες χρωματικές αντιθέσεις. Πρώτα- πρώτα παρατηρούμε το μωβ τραπεζομάντηλο που καλύπτει μεγάλο μέρος της εικόνας. Το μωβ αυτό τονίζει τα αντικείμενα που βρίσκονται πάνω στο τραπέζι. Για παράδειγμα, βλέπουμε ολοκάθαρα τα μπολ με τα δημητριακά και τα άσπρα συνδυασμένα φλιτζάνι, καφετιέρα και πιάτο. Καταλαβαίνουμε αμέσως ότι απολαμβάνουν το πρωινό τους. Μέσα στο έντονο μωβ βλέπουμε ολοκάθαρα το λευκό χαρτί με τα ονόματα που γράφει η Έλλη. Έντονο χρωματικά και σχεδιασμένο είναι το πίσω μέρος. Ο τοίχος αυτός με τις μπεζ, καφέ αποχρώσεις και τα αμέτρητα σχήματα μας προκαλεί μια ένταση και σίγουρα τραβά τα βλέμματα. Παρατηρούμε μπροστά από τον τοίχο την αντίθεση των χρωμάτων που χρησιμοποιούνται στα παιδιά. Τα παιδιά έχουν πιο γήινα και απαλά χρώματα. Τα δέρματα τους είναι άσπρα και τα μάγουλα τους τριανταφυλλένια. Τα μαλλιά τους καστανόξανθα κάνουντάς ακόμα πιο όμορφα. Τα ρούχα τους στις ίδιες αποχρώσεις. Κόκκινο απαλό και πολύ ανοιχτό γαλάζιο, χρώματα όμορφα και απαλά όπως και η αγνότητα τους. Τα χρώματα αυτά έρχονται σε αντίθεση γενικότερα με όλα τα χρώματα που χρησιμοποιούνται στον χώρο. Αντίθετα, η Μέλπω φορά σκούρα χρώματα, μαύρο και πολύ σκούρο καφέ που τονίζουν την ηλικία. Αντίθεση βλέπουμε στα τικουάζ κουμπιά, είναι το μοναδικό χρώμα πάν στο σκούρο σύνολο. Τα μαλλιά ίδια σχεδόν απόχρωση με των παιδιών, λίγο πιο σκούρα, δείχνοντας και την συγγένεια.

Τα σχήματα και οι γραμμές δεν παραλείπονται από ολόκληρη την εικόνα. Πρώτα ο τοίχος δείχνει σαν να είναι ζωγραφισμένος από τα παιδιά με έντονες γραμμές και σχήματα. Παρατηρούμε τετράγωνα, τρίγωνα, πολύγωνα, ρόμβους, υπάρχει πληθώρα γραμμών και σχημάτων δίνοντας ζωντάνια. Στις καρέκλες βλέπουμε και τις κάθετες γραμμές. Γενικότερα υπάρχουν λεπτομέρειες και στα ρούχα των ηρώων. Η εικόνα αποκτά ενδιαφέρον, ζωντάνια, κίνηση και αναπαραστατικότητα.

Το κείμενο είναι χωρισμένο δεξιά και αριστερά πάνω στο έντονο μωβ. Υπάρχει ο διάλογος μεταξύ της Έλλης, του Φρίξου και της Μέλπως. Ο διάλογος κερδίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και συμβάλλει στην φαντασία του. Μέσα από τον διάλογο καταφέρνουν να μας περάσουν την αγωνία, την προσμονή, την χαρά και την ανυπομονησία τους. Μέσω του κειμένου ξεδιπλώνονται οι ήρωες- χαρακτήρες και η ψυχολογική τους διάθεση. Οι

εικόνες είναι ζωντανές, πολύχρωμες, απολαυστικές και δίνουν μια ξεχωριστή διάθεση στο βιβλίο. Αφηγούνται την ιστορία παράλληλα με το κείμενο. Η εικονογράφος χρησιμοποιεί κολάζ με όμορφα σκηνικά που βοηθούν στην αφήγηση της ιστορίας. Η εικονογράφηση και το κείμενο λειτουργούν παράλληλα δίνοντας το ένα στοιχείο στο άλλο.

Το σημαίνον είναι οι ήρωες που βλέπουμε στην εικόνα. Τα δίδυμα. Η Μέλπω και η αναφορά στον μικρό Φοίβο. Το σημαινόμενο βασίζεται στην επιστροφή (μετανάστευση) του Φοίβου στην πατρίδα όπου γεννήθηκε. Τα αισθήματα είναι έντονα και δυνατά. Φαίνεται πως το παιδί έχει λησμονήσει τόσο την πατρίδα του όσο και την οικογένεια του. Μπορεί να τους χωρίζουν πολλά χιλιόμετρα αλλά τους ενώνουν πολύ δυνατά συναισθήματα. Η προετοιμασία είναι η ίδια και στο Βορρά και στον Νότο. Έντονες σκέψεις, πολλές αναμνήσεις και σχέδια υποδοχής και επανασύνδεσης.

«Ήταν κάποτε ένα όνειρο»

⁵«Ήταν κάποτε ένα όνειρο που ήθελε να γίνει πραγματικότητα. Στο δρόμο του συνάντησε εμπόδια, βρέθηκε μπροστά σε αδιέξοδα και κάποιες φορές χάθηκε εντελώς. Μια μέρα όμως έγινε κάτι πολύ καλύτερο απ' ό,τι ονειρευόταν. Έγινε μια πραγματικότητα... όνειρο!» (Τίκκου, 2017).

-Εικόνα8-

Το βιβλίο αυτό «Ήταν κάποτε ένα όνειρο» έχει γράψει η Έλλη Πεταλά και την εικονογράφηση έχει κάνει η Φωτεινή Τίκκου, το 2017. Το παραμύθι αυτό βασίζεται σε εννέα (9) μικρές αυτοτελείς ιστορίες που κοινό έχουν τα όνειρα και την πραγματικότητα τους. Μας μαθαίνει πως αρκετές φορές στη ζωή πρέπει να θέτουμε νέους στόχους και να μην χάνουμε ποτέ την ελπίδα μας για τα όνειρα και την πραγμάτωση τους. Η ζωή μας δίνει πολλές επιλογές για να κατορθώσουμε τον στόχο φτάνει να έχουμε πίστη και θέληση. Όλοι έχουμε δικαίωμα να ονειρευόμαστε και να παλεύουμε για το μέλλον κι αν αυτό δεν πάει όπως θα θέλαμε, τότε χρειάζεται η δύναμη και το θάρρος να αντιμετωπιστούν οι δυσκολίες. Πρέπει να παλεύουμε για τα όνειρα μας.

Η εικόνα που επιλέχθηκε είναι από την πρώτη από τις εννέα ιστορίες

⁵ Απόσπασμα βιβλίου

του παραμυθιού. Μιλά για ένα κορίτσι που ήθελε να ζήσει σε ένα παλάτι. Όμως τα περισσότερα παλάτια ήταν πλέον μουσεία. Έτσι λοιπόν, με λίγη βοήθεια και μπόλικη φαντασία έφτιαξε σε μια γωνιά του σπιτιού ένα παλάτι στα μέτρα της. Κάθε μέρα ζει εκεί τα πριγκιπικά της παραμύθια. Μόνο ο μπαμπάς της δυσκολεύεται να συνηθίσει την κορόνα. Παρατηρώντας την εικόνα, ο χώρος δεν προσδιορίζεται. Έτσι λοιπόν, με μια πρώτη ματιά βλέπουμε το κορίτσι να καλύπτει όλη την εικόνα. Φαίνεται σαν να πετά από χαρά μαζί με την κορόνα στο κεφάλι της. Το βλέμμα της γεμάτο ευτυχία κοιτά προς τα πάνω. Βλέπουμε πως η εικονογράφος τονίζει τις κορόνες θέλοντας να αναδείξει και το όνειρο του κοριτσιού. Η εικόνα είναι ανέμελη, χαρούμενη και με παιχνιδιάρικη διάθεση. Το ενδιαφέρον κεντρίζει το έντονο και μακρύ μαλλί του κοριτσιού. Είναι τόσο μακρύ και εντυπωσιακό που φέρνει ζωντάνια στην εικόνα. Η κίνηση του μαλλιού και του κοριτσιού μας παραπέμπει σαν να χορεύει. Δείχνει τόσο σίγουρη «μέσα» στην κορόνα, μια πραγματική πριγκίπισσα. Ακόμη και το κείμενο έχει κίνηση. Οι λέξεις στροβιλίζονται στον αέρα δίνοντας ακόμα περισσότερη αναπαραστατικότητα και ζωντάνια, είναι σαν να ξεπηδούν. Η εικόνα με την έντονη κίνηση σε ταξιδεύει μαζί με το κορίτσι.

Τα χρώματα είναι απαλά και μονότονα. Το φόντο είναι άσπρο και προκαλεί ηρεμία. Τονίζει την πρωταγωνίστρια της εικόνας. Οι λεπτομέρειες του σχεδιασμού του κοριτσιού φαίνεται να είναι από μολύβι, δίνοντας περισσότερη βάση στην φιγούρα και τα συναισθήματα του κοριτσιού. Μια χαριτωμένη λεπτομέρεια που αναδεικνύει την παιδικότητα είναι τα κοκκινωπά μάγουλα της. Η φούστα της είναι φτιαγμένη από κολλάζ περιοδικού. Η εικονογράφος δίνει μια άλλη διάθεση στην εικόνα, χρησιμοποιεί διαφορετικές μεθόδους από τα συνηθισμένα και ελκύει τα παιδιά. Μπορεί να μην έχει έντονα, φανταχτερά χρώματα αλλά είναι όμορφα και κατανοητά σχεδιασμένη εικόνα. Ξεχωρίζουμε μια φράση με χρυσό χρώμα «κορόνα του», μας τονίζει την σημαντικότητα που έχει η κορόνα για το κορίτσι και για αυτό είναι σχεδιασμένη πέντε φορές. Οι κορόνες είναι ευχάριστες, χρωματιστές και έλκουν τον αναγνώστη με τα πολλά σχέδια τους. Χρησιμοποιεί καθαρά και γαλήνια χρώματα με ένταση όχι τόσο στην εικόνα αλλά στα συναισθήματα. Η φούστα και οι κορόνες είναι στοιχεία που έρχονται σε αντίθεση με όλα τα υπόλοιπα.

Αναγνωρίσιμα είναι οι γραμμές και τα σχήματα στην εικόνα. Υπάρχει σταθερή γραμμή στο περίγραμμα του κοριτσιού. Το πρόσωπο έχει σχήμα με

όγκο δείχνοντας απλότητα. Χρησιμοποιούνται πραγματικά στοιχεία μορφής στο κορίτσι. Οι ατέλειωτες γραμμές στα πλούσια μαλλιά της δίνουν την ψευδαίσθηση της κίνησης. Οι κάλτσες και οι λεπτομέρειες της είναι στοιχεία που δείχνουν την παιδικότητα της. Στα ρούχα υπάρχουν σχέδια και σχήματα που τραβούν το ενδιαφέρον. Κάθε κομμάτι της φούστας έχει σχέδιο. Αστέρια, βούλες, τρίγωνα, χρώματα και γράμματα. Ακόμη και το κείμενο έχει κυματιστή μορφή. Τα σχήματα είναι καμπύλα και με γωνίες. Τα στέμματα για παράδειγμα έχουν στρογγυλά στοιχεία, γραμμές και ρόμβους στοιχεία που δίνουν ζωντάνια. Κανένα στοιχείο στην εικόνα δεν έχει αυστηρές γραμμές. Είναι μια αρμονική εικόνα.

Το κείμενο έχει παιχνιδιάρικη διάθεση. Κείμενο και εικόνα έχουν την απόλυτη ισορροπία μεταξύ τους. Οι λέξεις δείχνουν να ακολουθούν την κίνηση του κοριτσιού. Το κείμενο είναι πολύ σημαντικό αφού κατανοούμε άμεσα το νόημα της ιστορίας. Συνολικά η εικόνα δείχνει σαν κολλάζ με ιδιαίτερες λεπτομέρειες και πολλά μοτίβα που κερδίζουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Η εικόνα είναι όμορφη και κατανοητή και αφηγείται με δικό της τρόπο την ιστορία παράλληλα με το κείμενο.

Τέλος, το σημαίνον στην εικόνα είναι το χαρούμενο και ευτυχισμένο κορίτσι που φοράει το στέμμα της και νιώθει πριγκίπισσα κάνοντας το όνειρο της πραγματικότητα. Έχουμε μια όμορφη εικονογράφηση σε συνδυασμό με το πλούσιο νοηματικά κείμενο κάνουν κατανοητό το νόημα στα παιδιά. Το σημεινόμενο είναι πολύ σημαντικό. Μαθαίνουμε μέσα από το παραμύθι ότι τα όνειρα είναι για όλους και μέσα από αυτά γεμίζουμε ελπίδα και χαρά. Έως ότου έρθει η ώρα το όνειρο να γίνει πραγματικότητα και τότε η πραγματικότητα μοιάζει με όνειρο. Μια όμορφη ιστορία για τα όνειρα που γίνονται πραγματικότητα, αρκεί να υπάρχει θέληση, υπομονή και επιμονή.

5.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό αναγράφονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης των οκτώ παραπάνω βραβευμένων εικονογραφικά εικόνων (2017). Πιο συγκεκριμένα, ο σχολιασμός βασίστηκε σε τέσσερις κύριες δομές τις μορφές, τα χρώματα, τις γραμμές και τα σχήματα και τέλος την σχέση εικόνας και κειμένου. Τα περισσότερα παραμύθια που επιλέχθηκαν θίγουν με απλό και κατανοητό τρόπο κοινωνικά ζητήματα και όλα τους περνούν σημαντικά μηνύματα στα παιδιά. Παρουσιάζονται ζητήματα όπως η μετανάστευση, το κλέψιμο, η μοναξιά και η απώλεια της οικογένειας, όνειρα που γίνονται πραγματικότητα. Ακόμη, ιστορικά ζητήματα όπως στα «Κίτρινα καπέλα», για τις κακουχίες οικογενειών τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Επιπλέον, παρουσιάζεται ο κύκλος της ζωής κάθε πραγματικού και μη όντος, η ανάδειξη των εποχών και τέλος η μνήμη ως λύτρωση ψυχής. Μέσα από την εικονογράφηση και την συγγραφή αυξάνεται η αντίληψη, η φαντασία, οι δεξιότητες και η παρατηρητικότητα των παιδιών. Τέλος, καλλιεργείται η κριτική τους σκέψη. Οι χαρακτήρες των ιστοριών χωρίζονται σε ανθρώπινους καθημερινούς, αληθοφανείς και πραγματικούς. Ακόμα και σε φανταστικά, ευχάριστα και γνωστά για τα παιδιά ζώα. Ο αναγνώστης μπορεί εύκολα να ταυτιστεί μαζί τους. Σε όλα τα βιβλία η δράση του ήρωα επηρεάζει, προβληματίζει, ταυτίζει και ευαισθητοποιεί τον αναγνώστη. Κάθε ήρωας μεταφέρει επιθυμίες, δράσεις, στόχους, μυστικά που επηρεάζουν και τον θεατή.

Πιο συγκεκριμένα, στην εικόνα του παραμυθιού «*ΔΕΝ*», ο ήρωας είναι ένα μικρό αγόρι. Παρουσιάζεται ένας παιδικός χαρακτήρας που προσεγγίζει ρεαλιστικά και κοινωνικά γεγονότα. Είναι μοναχικός και αντιμέτωπος με την ζωή. Τα παιδιά προβληματίζονται και κατανοούν τις δυσκολίες που μπορεί να βιώνουν άλλα παιδιά. Οι ήρωες στην εικόνα του παραμυθιού «*Φεύγει-Ερχεται*» είναι μια οικογένεια. Παρουσιάζονται δυο μικρά παιδιά, η Έλλη, ο Φρίξος και η γιαγιά Φρόσω. Οι χαρακτήρες μετέχουν σε πραγματικές καταστάσεις. Ο ενθουσιασμός και η προσμονή για την επανασύνδεση με τον μικρό Φοίβο ζωγραφίζονται στα πρόσωπα τους. Είναι μια εικόνα με έντονα συναισθήματα. Βλέπουμε να προσεγγίζεται μια μορφή μετανάστευσης του μικρού αγοριού προς τον τόπο που γεννήθηκε. Οι αναγνώστες μπορούν να

αντιληφθούν το νόημα της ιστορίας και πολλά από τα παιδιά να ταυτιστούν ή και να ευαισθητοποιηθούν.

Παρατηρούμε, ένα μικρό αγόρι στο βιβλίο *«Η βάρκα που τη λέγανε μνήμη»* που είναι ήρωας του παραμυθιού. Μέσα από την μνήμη του επαναφέρει τον αγαπημένο του παππού. Μια φωτογραφία στο σαλόνι της γιαγιάς του και η αγάπη του για αυτόν φτάνουν για να επαναφέρει ξανά τον παππού στην μνήμη του. Οι μικροί αναγνώστες νιώθουν οικειότητα και βυθίζονται σε σκέψεις. Τα παιδιά λαμβάνουν το νόημα της ιστορίας. Οι αγαπημένοι μας άνθρωποι πάντα είναι δίπλα μας, στην καρδιά μας και στις σκέψεις μας, δεν τους ξεχνάμε ποτέ. Είναι μια έντονη συναισθηματικά εικόνα που ταξιδεύει τους μικρούς αναγνώστες. Επιπλέον, και στο βιβλίο *«Ήταν κάποτε ένα όνειρο»* ήρωας είναι ένα κοριτσάκι. Συγκεκριμένα, ένα κορίτσι που το όνειρο της ήταν να γίνει πριγκίπισσα και το κατάφερε μέσω της φαντασίας και της θέλησης της. Έγινε η πριγκίπισσα του σπιτιού της, με ένα παλάτι που δημιούργησε η ίδια. Οι αναγνώστες ταυτίζονται άμεσα με το κορίτσι και φαντάζονται να είναι οι ίδιοι ήρωες του δικού τους ονείρου. Είναι ενδιαφέρον ιστορία για τα παιδιά καθώς νιώθουν οικειότητα και εμφανίζουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά με την πρωταγωνίστρια της εικόνας.

Στο *«Ένα κίτρινο φύλλο»* έχουμε για ήρωα ένα κίτρινο φύλλο. Η ιστορία αυτή βασίζεται σε πραγματικά στοιχεία αλλά είναι φανταστική. Συνδυάζονται πραγματικά και φανταστικά στοιχεία και αυτό κρατά το ενδιαφέρον των αναγνωστών. Ακόμη, *«Ο Κουκούσκα»* είναι το δεύτερο από τα τέσσερα παραμύθια που ως ήρωα έχουν ζώο, τον κούκο. Παρόμοια και εδώ συνδυάζονται φανταστικά και πραγματικά στοιχεία που κεντρίζουν το ενδιαφέρον των παιδιών. Ο Κουκούσκα επιθυμεί να λύσει ένα μυστήριο για το ποιος έκλεψε ένα κομμάτι ουρανού. Το νόημα είναι βαθύ αλλά και ευκολοκατανόητο. Τα παιδιά αντιλαμβάνονται ότι το κλέψιμο αποτελεί μια κακή πράξη. Πάραυτα δίνεται η ευκαιρία σε όποιον κλέψει να μετανοήσει και να το επιστρέψει πίσω. Στα *«Κίτρινα Καπέλα»* ήρωες είναι μια οικογένεια προβάτων. Είναι μια ιστορία που προβάλλει με σαφή και κατανοητό τρόπο ζητήματα ιστορικά. Χρησιμοποιεί ως ήρωες τα ζώα ώστε να ισορροπήσει την σοβαρότητα της ιστορίας. Τα παιδιά αγαπούν τα ζώα και τους προκαλούν ευχάριστη διάθεση στα παραμύθια. Παράλληλα αναδεικνύεται η

σημαντικότητα της φιλίας. Είναι ζώα που μιλούν για πραγματικά γεγονότα με έντονα ανθρώπινα συναισθήματα. Δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να έρθουν κοντά σε ιστορικά γεγονότα, όπως αυτό αναφέρεται στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ώστε να προβληματιστούν και να αναλογιστούν. Τέλος, έχουμε ένα «*χαϊκού για τις τέσσερις εποχές*» όπου ήρωες είναι ένας γάιδαρος, ένα πουλάκι και η εποχή του χειμώνα. Η εικονογράφηση βασίζεται στην φαντασία. Είναι μια ξεκάθαρη εικόνα και τα παιδιά αναγνωρίζουν αμέσως ότι αναδεικνύεται ο χειμώνας. Βοηθούν τα παιδιά να αντιληφθούν μέσω των εικόνων τις εποχές.

Όλες οι εικόνες των παραμυθιών που αναλύθηκαν είναι χρωματικά ενδιαφέροντες. Τα χρώματα είναι σημαντικά καθώς προσφέρουν αξία στην εικόνα, μεταφέρουν αισθήματα και επηρεάζουν την διάθεση. Μέσα από τα χρώματα, τις λεπτομέρειες, τις αντιθέσεις και τους τόνους κεντρίζουν το ενδιαφέρον των παιδιών και διεγείρουν την φαντασία. Για παράδειγμα στο παραμύθι «*ΔΕΝ*» είναι ήσυχα και τρυφερά και επικρατεί αρμονία. Εδώ η εικονογράφος παρουσιάζει μια πραγματική εικόνα και επικεντρώνεται στον συναισθηματικό κόσμο του παιδιού καθώς και στις σκέψεις. Το ίδιο συμβαίνει και στο «*κίτρινο φύλλο*» που χρησιμοποιούνται απαλά και ήπια χρώματα. Παρατηρούμε το έντονο κίτρινο χρώμα του φύλλου που φανερώνει αίσθημα ελευθερίας. Στην εικόνα του παραμυθιού «*Τα κίτρινα καπέλα*» χρησιμοποιούνται σκληρά και μονότονα χρώματα όπως το μαύρο και το άσπρο καθώς θέλουν να επηρεάσουν την διάθεση. Επιπλέον στην εικόνα «*ήταν κάποτε ένα όνειρο*» βλέπουμε απαλά και μονότονα χρώματα που όμως προσφέρουν ζεστασιά στον αναγνώστη. Αντίθετα, στον «*Κουκούσκα*» χρησιμοποιείται παλέτα χρωμάτων. Υπάρχει πληθώρα ζωηρών χρωμάτων με έντονο το πράσινο και το κόκκινο. Το πράσινο είναι το χρώμα της φύσης και προκαλεί αίσθημα ασφάλειας στα παιδιά. Τα χρώματα στη «*η βάρκα που τη λέγανε μνήμη*» είναι γαλήνια και κεντρίζουν το ενδιαφέρον. Χρησιμοποιείται το γαλάζιο ένα χρώμα καθαρό και ζεστό. Τα χρώματα είναι πολύ κοντά στην πραγματικότητα. Στο χαϊκού χρησιμοποιούνται έντονα χρώματα και ζωντανεύουν την εικόνα. Χρησιμοποιείται το μπλε και το άσπρο που κάνουν αντίθεση στο έντονο γκρι του γάιδαρου. Στην εικόνα «*φεύγει-έρχεται*» χρησιμοποιούνται έντονα, ζωηρά και τραβούν το ενδιαφέρον. Παρατηρούμε την επιφάνεια του τραπέζιού με έντονο μωβ χρώμα που δίνει ένταση στην εικόνα. Συμπερασματικά, τα χρώματα έχουν μεγάλο ρόλο στην εικόνα. Προκαλούν συναισθήματα,

επιηρεάζουν την σκέψη του αναγνώστη και διεγείρουν την φαντασία.

Όσον αφορά τα σχήματα και τις γραμμές, οι εικόνες εμφανίζουν πληθώρα αυτών. Όλος ο κόσμος περιβάλλεται από σχήματα. Σχήματα πολύπλοκα, μεγάλα, μικρά, απλά, ασαφή αλλά και ξεκάθαρα. Πιο συγκεκριμένα, στις περισσότερες εικόνες χρησιμοποιούνται τα πιο σύνηθες σχήματα όπως το τετράγωνο, το τρίγωνο, ο κύκλος και το παραλληλόγραμμο. Το τετράγωνο που παρατηρούμε σχεδόν σε όλες τις εικόνες ισορροπεί την ηρεμία και την ένταση. Προκαλεί ηρεμία και σταθερότητα. Παρατηρούμε σε πολλές εικόνες όπως στο «ΔΕΝ», «Ο Κουκούσκα», «ήταν κάποτε ένα όνειρο», «τα κίτρινα καπέλα», να χρησιμοποιείται έντονα το παραλληλόγραμμο. Το σχήμα αυτό προκαλεί αρμονία και κεντρίζει το ενδιαφέρον λόγω της σταθερότητας του. Στις εικόνες παρατηρούμε και κυκλικές λεπτομέρειες όπως στο «Φεύγει- έρχεται», «ΔΕΝ». Ο κύκλος είναι συμβολίζει την ζωή. Η λεία επιφάνεια του μας παραπέμπει σε τρυφερότητα. Ακόμη, έχουμε το τρίγωνο που το συναντάμε έντονα στον «Κουκούσκα». Το τρίγωνο εκπέμπει στην αποφασιστικότητα. Χρησιμοποιείται καθώς αναδεικνύει την κίνηση και την δράση.

Εκτός από τα σχήματα παρατηρούνται και οι γραμμές. Παρατηρούμε πιο έντονες γραμμές με εναλλαγές και λεπτομέρειες στις εικόνες «Φεύγει- έρχεται», «Ο Κουκούσκα», «η βάρκα που τη λέγανε μνήμη» και «ήταν κάποτε ένα όνειρο». Μέσα από τις μικρές γραμμές κατανοούμε την έκφραση, το πρόσωπο που εικονογραφείται. Οι γραμμές μπορεί να είναι τεθλασμένες, ευθείες ή διακεκομμένες. Οι διάφορες γραμμές στην εικόνα βοηθούν τον αναγνώστη να συγκρατεί την μορφή. Επομένως, οι διάφορες γραμμές σε συνδυασμό με τα σχήματα δίνουν ζωντάνια στην εικόνα.

Τέλος, είναι σημαντική η σχέση εικόνας και κειμένου. Μέσα από την σύνδεση αυτή παρέχεται το νόημα της ιστορίας. Σε όλες τις εικόνες, συνολικά οκτώ, παρατηρούμε ότι η εικόνα συνδέεται με το κείμενο ώστε να αναδείξουν ένα μήνυμα. Στην εικόνα (1), το κείμενο συνδέεται απόλυτα με την εικόνα καθώς μας «προδίδει» τις σκέψεις του αγοριού. Στην επόμενη εικόνα του παραμυθιού «Τα κίτρινα καπέλα» παρατηρούμε πως δεν υπάρχει κείμενο σε εκείνη την σελίδα. Πάραυτα είναι μια πολύ δυνατή εικόνα και μεταφέρει πληροφορίες στον αναγνώστη χωρίς λέξεις. Αποδίδεται πλήρως το νόημα και ο αναγνώστης εκφράζει τις σκέψεις του. Έπειτα στην εικόνα (3) «Κουκούσκα»,

το κείμενο έχει σημαντικό ρόλο καθώς μας βοηθά να αναγνωρίσουμε τι συμβαίνει στην εικόνα. Το κείμενο λειτουργεί συμπληρωματικά. Το ίδιο συμβαίνει και στο «*ήταν κάποτε ένα όνειρο*» όπου το κείμενο λειτουργεί ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα την εικόνα. Στην εικόνα αυτή το κείμενο τονίζει την λέξη **κορόνα του**. Μας βοηθά λοιπόν να καταλάβουμε την απεικόνιση καλύτερα. Μια άλλη μορφή σχέσης εικόνας και κειμένου είναι στα «*Φεύγει-έρχεται*», «*χαϊκού για τις τέσσερις εποχές*» και «*το κίτρινο φύλλο*». Εδώ το κείμενο μεταφέρει το βασικό περιεχόμενο της διήγησης. Παρατηρούμε τον διάλογο και μέσα από το κείμενο μπορούμε να κατανοήσουμε το νόημα και την ιστορία της εικόνας. Επιπλέον, στην «*βάρκα που τη λέγανε μνήμη*» το κείμενο λειτουργεί εν μέρη συμπληρωματικά αλλά είναι και το βασικό στοιχείο ώστε να καταλάβουμε. Η κύρια πληροφορία προβάλλεται τόσο στην εικόνα όσο και στο κείμενο. Η εικόνα συμβάλλει στην ενίσχυση του νοήματος. Τέλος, στις εικόνες των παραμυθιών κατανοούμε ότι το κείμενο βασίζεται στην εικόνα για την καλύτερη απόδοσή του νοήματος. Εικόνα και κείμενο λειτουργούν συμπληρωματικά. Μια όμορφη, ζεστή, προσιτή εικόνα μπορεί να δώσει ακόμα πιο ισχυρό μήνυμα στα παιδιά.

Ολοκληρώνοντας, τα βιβλία καταγράφουν ένα σύγχρονο κοινωνικά κόσμο. Οι θεματικές συνδέονται άμεσα με την σύγχρονη και επίκαιρη πραγματικότητα. Αναπαρίσταται μια πραγματικότητα που παρέχεται στα παιδιά ώστε να κατανοήσουν συγκεκριμένα κοινωνικά ζητήματα και προβλήματα.

5.3. ΕΠΙΛΟΓΟΣ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην εργασία αυτή μελετήθηκε και διερευνήθηκε η ανάγνωση της εικόνας στη σύγχρονη παιδική λογοτεχνία και η ανίχνευση μηνυμάτων. Παρατηρήσαμε εικόνες, οι οποίες έχουν βραβευτεί για την εικονογράφηση τους. Οι όμορφες, έντονες και γεμάτες εικόνες τραβούν την προσοχή και το ενδιαφέρον των αναγνωστών. Διεγείρουν την φαντασία, προκαλούν εμπειρίες και ενισχύουν την κριτική σκέψη των παιδιών. Οι μορφές, τα σχήματα, οι γραμμές και τα χρώματα προσεγγίζουν τον αναγνώστη και συνδέουν τον πραγματικό με τον εικονικό κόσμο. Τα σύγχρονα εικονογραφημένα βιβλία εκτός της ψυχαγωγίας προσφέρουν στα παιδιά ζητήματα που απασχολούν την

κοινωνία. Επομένως ενισχύουν τη γνώση και δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά να έρθουν κοντά σε γεγονότα. Οι συγκεκριμένες εικόνες που παρουσιάστηκαν βασίζονται σε πραγματικές καταστάσεις της καθημερινότητας, προβλήματα που εμφανίζονται καθημερινά. Μέσα λοιπόν από το κείμενο και την εικόνα προβάλλονται στους μικρούς αναγνώστες μηνύματα για την αξία της ζωής.

Οι τέσσερις από τις οκτώ εικόνες παρουσιάζουν ως χαρακτήρες ανθρώπινες μορφές και συγκεκριμένα αναφερόμαστε σε παιδιά. Παιδιά που προβάλλουν τα συναισθήματα τους, τις σκέψεις, τις αναμνήσεις και τις δυσκολίες τους. Είναι ιστορίες ρεαλιστικές και πραγματικές, οι οποίες περνούν σημαντικά κοινωνικά μηνύματα στα παιδιά. Οι επόμενες τρεις εικόνες ως χαρακτήρες έχουν ζώα. Και στις τρεις περιπτώσεις βλέπουμε τα ζώα να έχουν ανθρώπινα αισθήματα. Παρότι χρησιμοποιούνται ζώα προβάλλονται ιστορίες πραγματικές και σημαντικά γεγονότα όπως στα *«τα κίτρινα καπέλα»*. Ακόμη, ένα παραμύθι *«το κίτρινο φύλλο»* βλέπουμε ως κύριο χαρακτήρα ένα φύλλο. Και εδώ οι μικροί αναγνώστες ταυτίζονται με τους ήρωες καθώς μεταφέρει ανθρώπινα συναισθήματα και προβλήματα. Οι ήρωες έχουν σημαντικό ρόλο σε ένα παιδικό παραμύθι καθώς τα παιδιά ταυτίζονται πλήρως μαζί του.

Τα χρώματα αποτελούν βασικό κομμάτι στην εικονογράφηση. Παρατηρήθηκε πως όλες οι εικόνες είναι έγχρωμες. Τα χρώματα συμβάλλουν στην διάθεση των παιδιών. Όλα τα χρώματα έχουν μια ερμηνεία και όλα συμβάλλουν συναισθηματικά. Τα χρώματα κλέβουν την προσοχή των παιδιών και μέσα από αυτά καθοδηγούνται για το που να στραφούν. Μέσα από τα χρώματα και τις αντιθέσεις τονίζονται οι γραμμές και τα σχήματα.

Οι γραμμές και τα σχήματα συμβάλλουν στην ισορροπία της εικόνας. Έχουν σημαντικό ρόλο στη σύνθεση. Και οι γραμμές κατευθύνουν προς όλα τα σημεία της εικόνας. Ακόμη και οι γραμμές προκαλούν και επηρεάζουν τα συναισθήματα. Στις εικόνες παρατηρούνται πολλαπλές μορφές γραμμών και σχημάτων. Γενικότερα, οι οριζόντιες γραμμές δηλώνουν ηρεμία και γαλήνη. Άλλες επιβλητικότητα και μεγαλοπρέπεια, ενώ οι πλάγιες δηλώνουν κίνηση, ενέργεια και δύναμη. Τέλος, η καμπύλη παραθέτει ομορφιά και γοητεία.

Οι εικόνες στα βιβλία αυτά σαφώς και συνοδεύονται από κείμενο. Το κείμενο έχει καθοδηγητικό ρόλο σε μια εικόνα και προσθέτει πληροφορίες.

Πάραυτα, η εικόνα συμπληρώνει το κείμενο και μεταφέρει διαφορετικές πληροφορίες στον καθένα. Οι εικόνες είναι σημαντικές για τα παιδιά καθώς συνδυάζουν καταστάσεις, ταυτίζονται με τους ήρωες, κατανοούν τα μηνύματα που δίνει η ιστορία πιο εύκολα. Εκτός αυτού, τα παιδιά ταυτίζουν τα προβλήματα των ηρώων με τα δικά τους και μπορούν πιο εύκολα να τα αντιμετωπίσουν. Τέλος, η εικόνα συμβάλλει στην φαντασία και στην σκέψη του κάθε παιδιού.

Ολοκληρώνοντας, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η αντίχνευση των εικόνων και των ερμηνειών τους είναι καθαρά υποκειμενική. Ο καθένας αποδίδει διαφορετικό νόημα και προσέγγιση στην εικόνα. Η ερμηνεία είναι μια και μοναδική για την κάθε εικόνα, μέσα από τον/ την συγγραφέα και τον/ την εικονογράφο αλλά όλοι οι σχολιασμοί είναι αποδεκτοί.

Τέλος, η εικονογράφηση των παιδικών βιβλίων είναι σημαντική και βοηθά ακόμα και ένα παιδί σε νηπιακό στάδιο μέσω των εικόνων και μόνο να μπορεί να διαβάσει ένα παραμύθι και να κατανοήσει το νόημα του. Επιπλέον, μπορεί να εισέλθει στον μαγικό κόσμο των παραμυθιών, να γνωρίσει τους κανόνες και τις τεχνικές, να ταξιδέψει με τους ήρωες και να ταυτιστεί μαζί τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ασλανίδου, Γ. (2010). ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ. Θεσσαλονίκη: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ ΑΦΟΙ.

Αργύρη, Α. (2015). Η σημειωτική προσέγγιση. Η αξιοποίηση της σημειωτικής ανάλυσης στις ερευνητικές εργασίες. Εισήγηση σε σεμινάριο της Δ' Διεύθυνσης Β/θμιας. Published in: Education

Γρόσδος, Σ. (2008). Οπτικός γραμματισμός και πολυτροπικότητα. Ο ρόλος των εικόνων στη γλωσσική διδασκαλία στο Βιβλίο Γλώσσας της Β' Δημοτικού. Μεταπτυχιακή εργασία, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Θεσσαλονίκη.

Δαλκαβούκης, Β. (2016, 10 Μαΐου). Εισαγωγή στην σημειωτική. Σημειώσεις για το μάθημα.

Δουβιτσας, Β. Εγκυκλοπαίδεια (τ. 1-19 (σελ498- 500)). Αθήνα: ΔΟΜΗ Α.Ε..

Διαμαντοπούλου, Σ. (2017- 2018). Εικαστική Γλώσσα και Φωτογραφική Δημιουργία – Μέρος Γ: Το Σχήμα. <https://www.photologio.gr/photo-lessons/to-schima/>

Έκο, Ο. (1994). Θεωρία Σημειωτικής. Αθήνα: Γνώση.

Ζεπάτου, Π. (2002). Το λαϊκό παραμύθι και η παρουσία της γυναικείας μορφής σε αυτό. Διπλωματική Εργασία , Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.

Ζωγράφος, Θ. & Κωτσαλίδου, Δ. (2016). Τέχνη και Μαθηματικά. Φλώρινα: Πετρίδης.

Καλδής, Π. (2016, 7 Σεπτεμβρίου). Το χρώμα στη σύνθεση. Η δύναμη και το νοηματικό περιεχόμενο των χρωμάτων. ΦΩΤΟγράφος. Τεχνικές φωτογράφισης.

Καπλάνογλου, Μ. Η λαογραφική έρευνα για το Παραμύθι και ο Κατάλογος των Ελληνικών Μαγικών Παραμυθιών. Αθήνα

Κατσιροπούλου, Ι. (2018). «Ο ρόλος της εικονογράφησης στην παιδική λογοτεχνία. Μια μη λεκτική επικοινωνιακή προσέγγιση. Μη εκδεδομένη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος.

Κυριαζίδου, Σ. (2018). Η αναπαράσταση των ηρώων στα παραμύθια: Ανάλυση και εικονογράφηση. Μη εκδεδομένη διδακτορική διατριβή, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας, Πύργος.

Κωτσαλίδου, Δ. (2011). Διαθεματικές προτάσεις εργασίας για το νηπιαγωγείο και το δημοτικό. Αθήνα: Καστανιώτη.

Μπόκλουντ-Λαγοπούλου, Κ. (1983). “Τι είναι η σημειωτική;”. Διαβάζω

Μπιρμπίλη, Μ. (2018). Τα κίτρινα καπέλα, της Κέλλυ Ματαθία Κόβο. Elniplex.

Οι Βραχείες λίστες για τα Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας και για τα Κρατικά Βραβεία Παιδικού Βιβλίου 2018 (εκδόσεις 2017).

Ούρδα, Ε. (2017). Η εικόνα στο σύγχρονο ελληνικό παραμύθι (2010- 2016). Σημειωτική και Παιδαγωγική ανάλυση.. Μη εκδεδομένη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Α. ΠΑΝΙΤΣΑΣ, Χ. ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ, Χ. ΣΑΚΚΑΣ, Γ. ΣΦΥΡΗ, Ε. (2012- 2013). Το Ελληνικό Παραμύθι. Εκδεδομένη ερευνητική εργασία Λύκειο, Πάτρα.

Παπαντωνάκης, Γ. & Κωτόπουλος, Τ. (2011). Σκηνικό Χαρακτήρες Πλοκή. Αθήνα: ΙΩΝ.

Πολίτης, Δ. Λογοτεχνία Για παιδιά. Εικονογραφημένο Βιβλίο. Πανεπιστήμιο Πατρών.

Στάμου, Α. (2017). Γραμματική Εικόνας. Σημειώσεις eclass Uowm, μάθημα Γλώσσα, κείμενα και επικοινωνία (0907)

Τομπούλογλου, Ε. (2019). «ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ ΠΟΥ ΤΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΙ». Μη εκδεδομένη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα.

Χαριστούλη, Α. (2016). *Η πολυτροπικότητα της επικοινωνίας. Πολυτροπικά κείμενα*. Published in: Education.

Χριστοδούλου, Α. (2016). «Η αξιοποίηση του οπτικού γραμματισμού στη διδασκαλία της Ιστορίας: μια διδακτική παρέμβαση για τη χρήση εικόνων ως

ιστορικών πηγών στη γ' δημοτικού». Μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Βόλος.

Fleer, M., & Hammer, M. (2013). Emotions in Imaginative Situations: The Valued Place of Fairytales for Supporting Emotion Regulation. *Mind, Culture & Activity*, 20(3), 240–259.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ηλιόπουλος, Β. (2017). Δεν. Αθήνα: Πατάκη

Ματαθία-Κόβο, Κ. (2017). Τα κίτρινα καπέλα. Αθήνα: Πατάκη

Κατσικά, Μ. (2017). Ο Κουκούσκα. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο

Ηλιόπουλος, Β. (2017). Η βάρκα που τη λένε μνήμη. Η μνήμη ως βάλσαμο της ψυχής και θεμέλιο της κοινωνίας. Αθήνα: Παιδική Νομική Βιβλιοθήκη 2017

Παππά, Ρ. (2017). Στη μύτη του κουταβιού μια ακριδούλα... Χαϊκού για τις τέσσερις εποχές. Αθήνα: Νεφέλη 2017

Μουλάκης, Μ. (2017). Ένα κίτρινο φύλλο. Αθήνα: Ίκαρος

Κοντολέων, Α & Κοντολέων, Μ. (2017). Φεύγει έρχεται. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο 2017

Πεταλά, Ε. (2017). Ήταν κάποτε ένα όνειρο. Αθήνα: Πατάκη